

LUNDS UNIVERSITET

Nordiska språk, Språk- och litteraturcentrum

Svenska som andraspråk

Läraryftet II, LLYU69

Maria Johns

Kandidatuppsats

Våren 2015

Att få ihop ekvationen

Gymnasieelevers förståelse av flerordsenheter
i läromedelstexter

Handledare: Gunlög Josefsson

Sammandrag

Den här uppsatsen undersöker gymnasieelevers förståelse av flerordsenheter, det vill säga idiomatiska uttryck och kollokationer, i läromedelstexter i samhällskunskap och historia på gymnasiet. Syftet är att undersöka ett antal flerordsenheter från läromedelstexterna för att se hur väl dessa uttryck förstås av elever som läser *svenska som andraspråk 1*, respektive *svenska 1*.

Min hypotes är att det är svårare för andraspråkselever att förstå flerordsenheter i språket och därmed också läromedelstexter där flerordsenheter förekommer. Hypotesen testas genom en enkätundersökning som genomförs med 177 elever i gymnasieskolan. 83 av eleverna läser kursen *svenska som andraspråk 1*, 72 elever läser kursen *svenska 1* och har svenska som modersmål. Ytterligare 22 elever deltar i undersökningen. De har ett annat modersmål än svenska, men läser kursen *svenska 1*. Enkäten består av ett flervalstest och en självskattning. Flervalstestet består av 20 flerordsenheter tagna från läromedel i samhällskunskap och historia. Eleverna ska i enkäten välja rätt förklaring till uttrycken bland ett korrekt svarsalternativ och tre distraktorer. Dessutom ska eleverna i självskattningen bedöma hur väl de känner igen uttrycken genom att ange om de har hört uttrycken tidigare eller inte, samt om de själva har använt uttrycken eller inte.

Resultaten pekar på att även om vissa flerordsenheter är problematiska för elever som har svenska som modersmål, så har de elever som läser *svenska som andraspråk 1* svårare att förstå flerordsenheterna än vad de elever som har svenska som modersmål och som läser *svenska 1* har. Även de elever som har annat modersmål än svenska, men som läser kursen *svenska 1* har svårare att förstå flerordsenheterna än vad modersmålstalarna som läser *svenska 1* har. I uppsatsen bekräftas alltså hypotesen och resultaten stämmer överens med vad tidigare forskning, bland andra Golden (2005) och Prentice (2010), har kommit fram till. Denna tidigare forskning visar att andraspråkselever har svårare att förstå och lära sig flerordsenheter såsom idiomatiska uttryck, eftersom det inte går att översätta flerordsenheterna ord för ord från ett språk till ett annat.

Nyckelord

flerordsenheter, idiomatiska uttryck, kollokationer, andraspråkselever, läromedel, svenska som andraspråk 1

Tack

Jag vill rikta ett särskilt tack till alla de elever som har ställt upp och besvarat min enkätundersökning om flerordsenheter, samt ett stort tack till de lärare som så välkomnande öppnade sina klassrumsdörrar och lät mig möta eleverna. Utan er hade denna undersökning inte varit möjlig. Tack Gunlög Josefsson vid Lunds universitet för att du har handlett mig genom detta arbete.

Tusen tack till min mamma Christina och pappa Anders som har ställt upp och passat barn när jag har behövt arbeta. Tack också för era intresserade frågor om hur mitt uppsatsarbete har fortskridit. All min kärlek till min man Jeffrey och mina barn Eila, Mina och Henry. I sommar ska jag inte jobba.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Hypotes	5
1.2	Syfte	6
1.3	Problemformulering	6
1.4	Disposition	6
2	Forskningsöversikt	7
2.1	Den funktionella språksynen och ämnesinriktad språkundervisning.....	7
2.2	Lexikon	8
2.3	Flerordsenheter.....	9
2.4	Idiomacitet	11
2.5	Språket i undervisningen.....	12
3	Material och metod	15
3.1	Material	15
3.2	Metod	16
3.3	Deltagare	17
4	Resultat av enkätundersökningen.....	19
4.1	Inledning	19
4.2	Presentation av flerordsenheterna	21
4.3	De lättaste uttrycken.....	30
4.4	De svåraste uttrycken	30
4.5	Skillnader mellan modersmåls- och andraspråkstalare	31
4.6	Skillnader mellan elever med olika modersmål	34
4.7	Självskattning.....	36
4.8	Sammanfattning av resultaten	39
5	Avslutande diskussion.....	41
6	Litteraturlista	45
7	Bilaga	47

1 Inledning

Dagens samhälle ställer höga krav på medborgarnas språkliga kompetens. Samtidigt hör vi ofta talas om elevers försämrade skolresultat. I den senaste PISA-undersökningen från 2012 presterade de svenska eleverna för första gången under OECD-genomsnittet i både läsförståelse, matematik och naturvetenskap och i början av maj 2015 fick vi ta del av OECDs larmrapport om läget i den svenska skolan. Många debattörer är överens om att vi måste satsa på skolan och ge eleverna bättre förutsättningar för att lyckas. Detta gäller inte minst alla de elever som har svenska som sitt andraspråk. Talar man inte svenska hemma är det extra svårt att nå en hög språklig kompetens i skolan. Eftersom den svenska skolan ska vara en likvärdig skola där alla elever får möjlighet att lära för livet, måste vi lärare sätta oss in i vad som vållar extra svårigheter just för landets andraspråkselever.

På högstadiet och i gymnasieskolan behöver eleverna behärska vetenskapligt språk, ämnesspecifika termer och lågfrekventa ord för att lyckas nå kraven för betyget E i de olika ämnena. Man skulle kunna uttrycka det som att eleverna behöver utveckla olika typer av svenska inom svenskan. Detta är en utmaning för alla elever, men kräver extra mycket av de skolelever som har en flerspråkig bakgrund.

Ett sätt att nå kunskap om vilka språkliga svårigheter eleverna möter i skolan är att undersöka vilket språk och vilket lexikon eleverna möter i läromedelstexter. Vi vet att eleverna möter nya ord och uttryck i läromedlen i form av ämnesspecifikt språk, men vilka krav ställs på förmågan att kunna ta till sig lågfrekventa flerordsenheter? Och hur väl behärskar eleverna de flerordsenheter de möter? Enligt Järborg (2007:77) är flerordsenheter, eller som han benämner dem, idiomatiska uttryck, relativt ovanliga i läroböcker, men om de ”påträffas är de naturligtvis av särskilt intresse och hela kategorin kunde vara värd en egen undersökning”. Jag har tagit fasta på Järborgs ord och denna uppsats kommer att göra just detta - undersöka läroböckers användning av flerordsenheter.

1.1 Hypotes

Min hypotes är att andraspråkselever har svårare att ta till sig lärobokstexter än vad elever med svenska som modersmål har, inte bara för att grammatiken och det ämnesspecifika språket kan

försvåra läsningen, men också för att övrigt lexikon och flerordsenheter, sätter käppar i hjulet för förståelsen.

1.2 Syfte

Denna undersökning granskar gymnasieelevers förståelse av flerordsenheter i läromedelstexter. Dessa uttryck kan vara svåra att tolka, eftersom man måste kunna bedöma om de ska tolkas bokstavligt eller bildligt. Syftet med undersökningen är att ge exempel på flerordsenheter som andraspråks elever möter i gymnasieskolans ämnesundervisning i samhällskunskap och historia, och då mer specifikt i läromedelstexter i kurserna *samhällskunskap 1a1* och *1b* och *historia 1b*, samt undersöka om dessa uttryck förstås av eleverna. Uppsatsen har ingen ambition att ge en heltäckande bild av alla flerordsenheter som eleven möter i de undersökta läromedlen. Förhoppningen är istället att visa exempel på de flerordsenheter som finns, och därefter undersöka hur väl eleverna behärskar dessa uttryck.

1.3 Problemformulering

Uppsatsen ska försöka besvara tre frågor:

1. Vilka flerordsenheter möter eleverna i läromedelstexter i samhällskunskap och historia?
2. Hur väl förstår eleverna dessa flerordsenheter?
3. Hur skiljer sig förståelsen hos andraspråks elever i jämförelse med elever som har svenska som modersmål?

1.4 Disposition

I kapitel 2 presenteras en forskningsöversikt bestående av en genomgång av den funktionella språksynen, definition av begrepp, och en genomgång av tidigare forskning kring läromedel och elevers språkförståelse. I kapitel 3 presenteras material, metod och deltagare. I kapitel 4 redovisas resultaten och kapitel 5 innehåller en avslutande diskussion.

2 Forskningsöversikt

Detta kapitel är indelat i fem delar. I den första delen, 2.1, redogör jag för den funktionella språksynen och ämnesinriktad språkundervisning. I den andra delen, 2.2, presenteras termen lexikon. Därefter följer i 2.3 definitioner av begreppen flerordsenheter, kollokationer och idiomatiska uttryck. 2.4 presenterar termen idiomacitet. Slutligen fokuserar 2.5 på tidigare forskning kring språket i läromedel och gymnasieelevers behärskning av flerordsenheter.

2.1 Den funktionella språksynen och ämnesinriktad språkundervisning

Undervisningen i svenska som andraspråk ska utgå ifrån en funktionell språksyn. Eleverna ska lära sig att kommunicera i olika sammanhang och språket är verktyget som ger eleverna möjlighet att ta till sig kunskap. Skolverkets styrdokument för andraspråksundervisningen poängterar att lärarna ska fokusera på att ge eleverna möjligheter att utveckla olika språkliga förmågor och tillägna sig kunskap om hur man kommunicerar i tal och skrift. Eleverna ska lära sig att anpassa språket till ämne, syfte, situation och mottagare. Vidare ska de utveckla förmågan att använda ett rikt ordförråd på ett sätt som är relevant för sammanhanget. Centralt innehåll i kursen *svenska som andraspråk 1* är svenska språkets ordförråd och struktur i olika kommunikationssituationer (*Svenska som andraspråk 1* 2011).

Den funktionella språksynen innebär att innehållet inte kan skiljas från språket, vilket betyder att språket hänger ihop med ämnet (Nygård Larsson 2013:581). Vidare har internationell forskning på senare år hävdats att man bör se alla lärare som språklärare och flera forskare poängterar att eleverna behöver en språkinriktad ämnesundervisning för att förstå ämnet. Detta betyder att det inte räcker att undervisa om språket på lektionerna i språk, utan att man även i övriga ämnen, såsom till exempel i samhällskunskap och historia, ska stötta elevernas språkutveckling. Detta innebär inte att alla lärare har kompetensen att vara språklärare, men även ämneslärare behöver vara medvetna om hur språket påverkar inläringen. Utgångspunkten hos forskningen är nämligen att all kunskap utvecklas genom språket (Hajer & Meestringa 2010:11f). Även den australiensiska forskaren Gibbons (2010:36) konstaterar att det inte går att skilja på språk och innehåll. När eleverna går på högstadiet och gymnasiet krävs det av dem att de i ämnesstudierna behärskar ett språk på hög nivå, skriver hon (2010:27). Gibbons (2010:24) vill ge lärare verktyg för att jobba utifrån den funktionella språksynen genom att hela tiden arbeta "parallellt med språk och ämne". Denna undervisningsstrategi blir inte minst viktig när

man undervisar elever som inte har svenska som modersmål. Andraspråkstalare som i vardagliga situationer har en god språkfärdighet, kan i skolans ämnesundervisning sakna de verktyg som behövs för att nå skolframgång (Hajer & Meestringa 2010:14).

2.2 Lexikon

Man kan dela in språkets lexikon i tre olika delar: *Högfrekventa ord*, *lågfrekventa ord* och *ämnesspecifik vokabulär* (Nation 1990:4). De högfrekventa orden är de vanligaste orden i språket och dessa ord förekommer i alla typer av texter. Dessa högfrekventa ord utgör ungefär 87 procent av de ord vi möter i en text. Resterande 13 procent består av vetenskapliga och ämnesspecifika ord, samt lågfrekventa ord (Nation 1990:19). Trots att de lågfrekventa och ämnesspecifika orden endast består av 13 procent av det totala antalet ord som återfinns i en text, kan de 13 procenten vålla betydande problem för förståelsen av en text.

Vidare delar Nation (1990:31) in ordinlärning i *receptiv* och *produktiv inlärning*. Receptiv inlärning handlar om att man känner igen ett ord och förstår dess betydelse när man möter ordet i tal eller text. För receptiv inlärning behöver man förstå ett ords form, position, funktion och betydelse, vilket betyder att man bland annat bör behärska ordets stavning, uttal, grammatiska funktion, användningsområde och dessutom ha kunskaper om hur vanligt ordet är. Produktiv inlärning handlar om att både behärska den receptiva inlärningen och att själv kunna tala och skriva med behövd vokabulär (Nation 1990:5). Om man ska sammanfatta vad man bör kunna för att behärska ett svenskt ord på modersmålsnivå kan man konstatera att man behöver behärska ordets uttal och böjning, ordets huvudbetydelse, ordets överförda betydelser, hur ordet förändras när det ingår som led i sammansättningar och slutligen också de fraser och idiomatiska uttryck som ordet ingår i (Malmgren 1994:10).

Med en funktionell språksyn och ämnesinriktad undervisning i åtanke blir ett viktigt mål för skolundervisningen att utöka elevernas språkliga register både vad gäller receptiv och produktiv inlärning. Eleverna behöver utöka sitt lexikon och lära sig att anpassa sitt språk till olika situationer och mottagare. Det blir en nödvändighet att inte bara behärska högfrekventa ord, utan att dessutom kunna förstå och använda ett ämnesrelaterat och lågfrekvent språk. Internationell forskning visar att man bör känna till 95 procent av orden och uttrycken i en text för att man någorlunda väl ska kunna ta till sig innehållet (Nation 2001:144ff). Men även om man behärskar 95 procent av textens ord kan texten vålla svårigheter, eftersom de betydelsetunga orden ofta återfinns bland de övriga fem procenten (Enström 2013:170f).

Kuyumcu (2013:608) hävdar att elever framförallt behöver hjälp med att lära sig att använda ett språk som fungerar i "utmanande situationer". Forskning visar att elever som undervisas på ett språk som inte är modersmålet både kvantitativt och kvalitativt har ett mindre ordförråd än elever som är modersmålstalare. Detta betyder att de både kan färre ord, och att de dessutom förstår orden sämre på djupet (Lindberg 2007:35f).

2.3 Flerordsenheter

Vad betyder det att *få ekvationen att gå ihop*? Vad gör man när *man skördar frukterna*? Och vad innebär det att *se dagens ljus*? Dessa fixerade grupper av ord, flerordsenheter, tillhör det lexikon man behöver lära sig att behärska och detta kräver en hel del av inläraren, eftersom helheten inte kan förstås av de enskilda delarna. Flerordsenheter har ofta bildliga betydelser som kräver att man kan tolka ord och uttryck på flera nivåer. Man behöver behärska kontexten och känna till vilka ord som kan kombineras med varandra. Flerordsenheter är alltså ofta lågfrekventa uttryck, men behöver inte bestå av lågfrekventa ord. Flerordsuttrycket *se dagens ljus* består till exempel av högfrekventa ord, men är ett lågfrekvent uttryck där den bildliga betydelsen inte går att förstå utifrån de enskilda orden *se*, *dag* och *ljus*.

Vad är då en flerordsenhet? Kärt barn har många namn och i begreppet ryms både idiomatiska uttryck och kollokationer, vilka är begrepp som olika forskare definierar på skilda sätt. *Svenska Akademiens ordlista över det svenska språket*, SAOL, (2006:367) definierar idiom som ett "särpris; ogenomskinligt fast uttryck" och idiomatisk som "säregen för visst språk, äkta". Ett idiomatiskt uttryck skulle man då kunna definiera som ett uttryck där betydelsen inte framgår av de enskilda ord som ingår i uttrycket, vilket ofta också gör att uttrycket inte rakt av går att översätta till ett annat språk. Grant & Nation (2006:1) skriver att om lingvister tvingas att definiera vad ett idiom är säger de vanligtvis att det är en flerordsenhet där betydelsen av hela enheten inte är tydlig utifrån enhetens olika enskilda delar. Eller som Enström (2010:75) uttrycker det: "En språkinlärare måste lära in idiomerna som en helhet eftersom det inte är möjligt att sluta sig till deras betydelse utifrån kunskap om de ingående enheternas betydelse".

Källström (2012:177f) anser att det är en svår gräns mellan vad som är en lexikalisk enhet, en kollokation, och vad som inte är det, eftersom det finns väldigt många ord som har en benägenhet att användas tillsammans. Nation (2001:317) hävdar att det kan vara svårt att precisera vad som ska definieras som en kollokation, men han identifierar kollokationer som

grupperingar av ord som ofta uppträder tillsammans och som har någon form av semantisk oförutsägbarhet.

I denna uppsats benämns idiom och kollokationer som flerordsenheter på samma sätt som Prentice & Sköldberg (2013:198) definierar flerordsenheter, det vill säga som en överordnad term vad gäller kollokationer, idiom och ordspråk. De anser att det är bra med en överordnad term eftersom olika forskare har lagt in skilda betydelser i en och samma term. Prentice & Sköldberg (2013:198) redogör dessutom för hur de vill definiera flerordsenheterna idiom, kollokationer och ordspråk, och denna uppsats utgår ifrån deras definitioner även av dessa uttryck. Kollokationer är ord som är “starkt associerade med varandra” där det ena av de två orden semantiskt är mer självständigt än det andra, t.ex. *fatta beslut* där *beslut* är mer självständigt än *fatta*. Vidare är idiom en “väletablerad, flerordsenhet som består av två eller flera lexikala enheter” och idiomets betydelse kan inte härledas ur de enskilda enheternas betydelse. Det går inte att förstå idiommet *kasta in handduken* bara för att man behärskar *kasta* och *handduk* (Prentice & Sköldberg 2013:198f). Ordspråk definieras av Prentice & Sköldberg (2013:199) som stelnade flerordsenheter som kan vara en hel mening, som i deras exempel *lika barn leka bäst*.

Prentice & Sköldberg (2013:204) håller inte med de forskare som anser att flerordsenheter såsom idiomatiska uttryck inte är viktiga för andraspråkstalare, eftersom de är så lågfrekventa i språkbruket. Flerordsenheter är betydelsefulla i såväl talat som skrivet språk, menar de (2013:215). Prentice & Sköldberg skriver (2013:208) att många flerordsuttryck såsom till exempel *halka in på ett bananskal* är vanliga i både vardagligt tal och i vardagliga texter, till exempel i bloggar.

Sköldberg (2004:275f) undersöker i sin doktorsavhandling *Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom* hur 36 svenska idiom används i presstexter. Undersökningen utgår ifrån texter funna i Språkbankens korpus Press 95-Press 98. Ett av undersökningens huvudsyften är att kartlägga den innehållsmässiga variationen hos de undersökta idiomerna. Många av idiomerna uppvisar stora semantiska variationer, vilket betyder att det kan finnas flera olika definitioner av ett och samma idiom (Sköldberg 2004:278). Hon konstaterar vidare att många idiom har en bestämd betydelse och dessa uttryck kan översättas på samma sätt i alla kontexter. Ett exempel på ett sådant uttryck är *bära frukt*, men det finns också en stor grupp andra idiom med en oklar betydelse. I dessa fall måste man placera idiomerna i ett

sammanhang för att tydliggöra betydelsen, t.ex. *stå högt i kurs* (Sköldberg 2004:278f). Laufer & Nation (2012:173) menar att det har forskats för lite kring flerordsenheter och att elever behöver få mer undervisning om idiomatiska uttryck. Undervisning av flerordsenheter borde komplettera grammatikundervisningen, hävdar de.

2.4 Idomaticitet

Kunskap om vad som är allmänt accepterat språkbruk växer fram efter en "långvarig, intensiv och mångsidig" exponering för språket som det kan ta många år för andraspråkseven att utveckla (Enström 2013:192). Att tala och skriva flytande, precis som en infödd, betyder bland annat att man kan använda ordförrådet på ett idiomatiskt sätt (Grant & Nation 2006:1). "En mycket viktig del av ordinlärningen består därför av att lära sig vilka ord som brukar kombineras med varandra", skriver Enström (2010:67), vilket även Read (2000:20f) uppmärksammar. När man jämför texter skrivna av olika andraspråksinlärare av svenska kan man konstatera att de texter som gör ett mest infött intryck, när man bortser från grammatiska fel, är de texter som har flest korrekta och frekventa ordkombinationer (Enström 2010:69). Eller som Yorio (1989:68) uttrycker det:

[I]t seems that although fluency is possible without grammatical accuracy, idiomacity is not. Idiomacity than becomes an excellent indicator of bilingual system proficiency and, as such, it deserves to be further studied and understood.

Idomaticitet, eller inföddlik språkanvändning, handlar om att kunna behärska användningen av flerordsuttryck såsom kollokationer och idiom (Prentice 2010:3f). Idomaticitet betyder alltså att man behärskar språkliga konstruktioner som man inte kan förstå utifrån konstruktionens olika delar (Sköldberg 2004:2). Yorio (1989:65) menar att ju högre grad av språklig färdighet man har desto högre grad av idomaticitet. Det kan också vara så att andraspråkstalare undviker vissa typer av idiomatiska uttryck som de känner att de inte behärskar, vilket påverkar graden av idomaticitet, menar Yorio (1989:65f). Yorio (1989:64) säger att idomaticitet är den inföddlika kvalitet som språket har hos en modersmålstalare, men som är så svår att uppnå för en andraspråkstalare. Det handlar alltså inte bara om tydliga, uppenbara språkfel, utan om kvaliteten på språket. Även Laufer & Nation (2012:169) menar att användandet av flerordsenheter är problematiskt för andraspråkstalare. Att nå ett idiomatiskt språk är mycket svårt oavsett hur många års undervisning man som andraspråkstalare har fått i språket.

Enligt *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* (2009:109) kan man dela i den språkliga kompetensen i olika undergrupper, varav en är lexikalisk kompetens. Denna kompetens handlar om förmågan att behärska och förstå ord. För att nå högt i den språkliga utvecklingen och nå nivåer som den europeiska referensramen benämner C1 och C2, gäller det att ha ett stort ordförråd och att kunna "effektivt välja vardagliga och idiomatiska uttryck". När man kan använda idiom på ett korrekt sätt betyder det alltså att man har nått en hög språklig nivå (Källström 2012:179).

2.5 Språket i undervisningen

Det finns ett antal både svenska och internationella undersökningar om språket i läromedel och gymnasieelevers behärskning av flerordsenheter. Nedan görs en genomgång av några av dem.

I en svensk kvantitativ studie av lärobokstexter från 1970-talet studeras texter från gymnasieböcker i biologi, samhällskunskap, historia, religionskunskap, psykologi och socialkunskap. I undersökningen konstateras det bland annat att ordförrådet i läroböcker kännetecknas av en ganska hög andel lågfrekventa, innehållstäta och allt som oftast långa ord (Westman 1974:223).

Nygård Larsson (2013:581) granskar språk och text i ämnesundervisningen i kursen *biologi A* på gymnasiet i en gymnasieklass där närmare hälften av eleverna har utländsk bakgrund. Hon hävdar att för att eleverna ska lära sig naturkunskap behöver eleverna "förutom kunskap om ämnesspecifika begrepp, känna till och kunna hantera ämnestypiska texter samt de olika textmönster och uttrycksätt som kännetecknar dessa. I den meningen är språk och innehåll integrerade, och med en funktionell språksyn kan alltså inte innehållet skiljas från språket" (Nygård Larsson 2013:581). Språket i läroböckerna är informationstätt och en utmaning för många elever, inte minst elever med andraspråksbakgrund. Hennes undersökning drar slutsatsen att elever behöver undervisas mer om metaspråk och vad som är språktypiskt inom biologiämnet, så att eleverna bättre ska kunna ta till sig ämneskunskapen (Nygård Larsson 2013:600f).

Den norska språkforskaren Golden (2005: 3) undersöker varför andraspråkselever har svårt att förstå lärobokstexter. En orsak är deras begränsade ordförråd, menar hon. Många ord i lärobokstexter är ämnesspecifika och okända för eleverna. Golden anser att man kan dela in ord i fackord, kända ord och icke-fackliga ord. När elever från språkliga minoriteter läser läroböcker och varken känner till fackorden eller de icke-fackliga orden blir det många okända ord, och ju fler okända ord en text har ju svårare är det att förstå den. Ytterligare en svårighet i

läromedelstexterna är de ord som används i överförd betydelse, såsom idiom och metaforer, menar Golden (2005: 4).

Golden (2005:12) tittar närmare på metaforiska uttryck i läromedelstext. Hennes undersökning består av en flervalssuppgift med 50 uttryck som 400 elever i 10 klasser i grundskolan, både modersmålstalare och andraspråkstalare, besvarar. Goldens (2005:299f) hypotes blir bekräftad när det visar sig att elever som inte har norska som modersmål har större svårigheter att förstå metaforiska uttryck, än de som har norska som modersmål. Utifrån dessa resultat drar Golden (2005:301) slutsatsen att det behövs forskning kring hur undervisningen i grundskolan kan förändras så att andraspråkstalare kan utveckla sin förståelse av metaforiska uttryck och så att de ännu bättre kan ta till sig poängen i de texter de läser.

Holmegaard (2007:139) genomförde under 2005 en undersökning om långa ord i tre olika flerspråkiga elevgrupper både på grundskolenivå och gymnasienivå, samt bland vuxenstuderande. Syftet med undersökningen var bland annat att ta reda på hur väl elever förstår långa ord, hur de skattar sin egen kunskap om orden, och ta reda på om det finns skillnader mellan elever med svenska som modersmål och elever med annat modersmål. Holmegaards arbete ingår i *OrdiL: En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. Målet med OrdiL var att arbeta fram en modell för diagnostiska prov som visar vad elever kan ha för svårigheter vid läsning av läromedel (Holmegaard 2007:138). Holmegaard (2007:154) skriver att

[m]ånga elever som inte har svenska som modersmål har stora problem med att förstå ord och begrepp i skolans texter. SO-ämnena hör dessutom till de svåraste att tränga igenom, eftersom de innehåller många betydelsetunga och komplexa ord och begrepp som kan vara nya för eleverna och bidra till att texterna blir täta och svår genomträngliga.

Undersökningen visar att i SO-ämnena har många elever svårigheter med att förstå flerstaviga, långa ord (Holmegaard 2007:158).

Prentice (2010:6) intresserar sig för gymnasieelevers förståelse av konventionaliserade uttryck och presenterar i *Käppen i hjulen* från 2010 hur elever med olika språklig bakgrund behärskar denna typ av uttryck (2010:2). Ett konventionaliserat uttryck är enligt Prentices definition ett uttryck med ett visst språkligt innehåll som också har en mer eller mindre fixerad språklig form, det vill säga olika typer av uttryck såsom idiom, kollokationer och flerordsenheter. Materialet i Prentices (2010:41) undersökning består av en enkät bland 219 elever i 10 gymnasieklasser på två olika skolor. Enkäten är uppbyggd i fyra delar bestående av flervalstest

och lucktest och enkäten är i till största del kvantitativ (Prentice 2010:52). Hennes studie visar på skillnader mellan förstaspråkstalaras och andraspråkstalaras behärskning av konventionaliserade uttryck. Av undersökningen drar Prentice (2010:121) slutsatsen att det finns skillnader mellan olika andraspråkstalare beroende på vilken ålder de har när de börjar lära sig svenska.

Vidare undersöker Prentice & Sköldberg (2010:6ff) användningen av figurativa ordförbindelser, det vill säga flerordsenheter som innehåller metaforer, metonymi och konventionaliserade uttryck, genom att titta på elevtexter ur nationella prov i svenska som andraspråk och svenska. Detta presenterar de i *Klättra på väggarna eller bara vara ett med soffan? Om figurativa ordförbindelser bland ungdomar i flerspråkiga ungdomsmiljöer*. Resultaten visar att konventionaliserade och metaforiska uttryck inte är speciellt frekventa i elevtexter, trots att många elever har kunskap om denna typ av uttryck. Eleverna har alltså en receptiv kunskap om många uttryck, men däremot inte en produktiv kunskap. Men när de ändå producerar flerordsenheter med bildlig betydelse är det oftast nybildade liknelser som de använder sig av, konstaterar Prentice & Sköldberg (2010:30f).

3 Material och metod

I detta avsnitt presenterar jag uppsatsens material, metod och deltagare.

3.1 Material

Materialet till undersökningen togs från ett antal läromedelstexter i de gymnasiegemensamma ämnena samhällskunskap och historia, och mer specifikt ifrån läroböckerna *Samhällskunskap 1a1* (West 2012), *Samhällskunskap 1b* (West 2011) och *Epok. Historia 1b* (Elm & Thulin 2011). Samhällskunskap och historia är ämnen som alla gymnasieelever läser, oavsett vilket program de går, och samtidigt är de ämnen som innehåller mycket faktainhämtning. I mitt arbete som lärare i svenska som andraspråk har jag ofta fått hjälpa andraspråkselever att ta sig igenom svåra texter i just samhällskunskap och historia. Av denna anledning valde jag att undersöka dessa två ämnen. Vidare ansåg jag att det var lämpligt att både undersöka läroböcker avsedda för yrkesprogram och läroböcker avsedda för studieförberedande program, eftersom informanterna som deltog i undersökningen går på olika program. Detta gjorde att det kändes relevant att undersöka läromedel från kursen *samhällskunskap 1a1* som läses på yrkesprogram, och kurserna *samhällskunskap 1b* och *historia 1b* som läses på studieförberedande program.

Läromedlet *Samhällskunskap 1a1* är en bok på 240 sidor som är avsedd för kursen samhällskunskap 1a1. Denna kurs läser elever på yrkesförberedande program. Boken fokuserar på ett reflekterande och kritiskt förhållningssätt och är indelad i sexton kapitel och tar upp ämnen såsom bland andra demokrati, statskick, EU, riksdag och regering samt massmedier.

Läromedlet *Samhällskunskap 1b* består av 412 sidor och är ett läromedel för kursen samhällskunskap 1b. Denna kurs läser elever på studieförberedande program. Boken är indelad i 22 kapitel och innehåller, precis som *Samhällskunskap 1a1* ämnena demokrati, statskick, EU, riksdag och regering och massmedier. Läroboken fokuserar på ett kritiskt och samhällsvetenskapligt arbetssätt. Det finns även kapitel som rör Sverige och omvärlden, tillväxt och konjunkturer och rättssamhället.

Läromedlet i historia heter *Epok. Historia 1b* och är en bok anpassad till kursen historia 1b som läses på högskoleförberedande program. Boken är indelad i åtta kapitel som berör de olika historiska epokerna och källor och källkritik.

De flerordsenheter som ingick i enkätundersökningen var ett slumpvist urval av de flerordsuttryck som hittades vid en närstudie av läroböckerna. Efter urvalet kontrollerade jag att

uttrycken fanns beskrivna i Norstedts *Svenskt språkbruk. Ordbok över konstruktioner och fraser* (red. Nygren 2003) och/eller i Luthmans (2002) *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck. Svenskt språkbruk* är en kombinationsordbok som innehåller grammatiska konstruktioner, konkreta fraser av olika fasthet, idiom och pragmatiska fraser. *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck* är en ordbok som framförallt vänder sig till andraspråkstalare av svenska.

3.2 Metod

Undersökningen utformades som en kvantitativ tvärsnittsstudie där 177 deltagares receptiva språkförståelse undersöktes en gång. Informanterna deltog i en enkätundersökning som bestod av ett flervalstest och en självskattning. Informanterna skulle i flervalstestet koppla 20 flerordsenheter till en korrekt förklaring bland fyra svarsalternativ. Trots att det finns en del nackdelar med flervalstest, såsom bland annat att testen är svåra att utforma, att man eventuellt kan gissa sig fram till rätt svar, och att informanterna kanske kan en alternativ betydelse av ordet, har denna typ av test under lång tid varit en av de vanligast använda, eftersom flervalstest är någorlunda lätta att administrera och analysera (Read 2000:77f). Enligt Nation (2001:349) är flervalstest populära eftersom de är lätta att rätta, och om svarsalternativen inte är alltför lika kan informanterna associera sig fram till rätt svar, vilket kan vara en fördel om man vill efterlikna en naturlig, autentisk, språksituation. I vanliga fall hjälper sammanhanget oss att förstå nya ord och uttryck.

En svårighet var att välja ut de flerordsuttryck som skulle användas i enkätundersökningen och att formulera en fungerande flervalssenkät. Man bör vara medveten om att valet av distraktorer eventuellt kan påverka svarsutfallet, och att vissa flerordsenheter kan vara svårare att besvara än andra, beroende på vilka distraktorer det finns att välja mellan vid de olika uttrycken. Det var en stor utmaning att hitta ett lämpligt korrekt svarsalternativ och att formulera lämpliga och trovärdiga distraktorer. Jag försökte att både välja distraktorer som ligger ganska nära de egentliga rätta svaret och distraktorer som ligger längre ifrån det korrekta svaret. Efter att ha valt ut det korrekta svarsalternativet och distraktorerna prövade jag också testet på ett antal vuxna och gymnasieelever och justerade därefter vissa distraktorer.

För att komplettera den kvantitativa studien med en kvalitativ del fick informanterna för varje flerordsenhet också bedöma sin egen kunskap om uttrycken genom att besvara frågorna om de hade använt uttrycket tidigare, om de hade hört det men inte använt det, eller om uttrycket var nytt för dem. Dessa frågor var inspirerade av det kvalitativa språktestet *The Vocabulary*

Knowledge Scale (VKS) som är utvecklat av Paribakht och Weshe (1997). VKS ägnar sig åt kvalitativa bedömningar av ordförrådets djup. Testet bygger på två delar där informanterna i den ena delen ska ge svar och i den andra delen bedöma svaren. För varje svar som testdeltagarna avger i ett VKS-test anger de också hur väl de känner till ordet på en skala indelad i fem kategorier från *jag har inte sett eller hört ordet tidigare till jag kan använda ordet i en mening och ge exempel på en sådan mening* (Lindberg 2007:47f). Det var alltså denna senare del av VKS-testet, den egna språkbedömningen, som jag hade inspirerats av vid utformningen av enkätundersökningens kvalitativa del.

Innan enkäten delades ut informerades eleverna om vad enkäten skulle användas till och att deltagandet var frivilligt. När informanterna visste vad syftet med enkäten var blev de förhoppningsvis mer intresserade av att delta i studien. Vidare poängterades det tydligt att alla deltagare skulle vara anonyma (Lagerholm 2005:38f). Enkäten finns som bilaga i slutet av denna uppsats.

Den första delen av enkätundersökningen bestod av att informanterna skulle besvara några korta frågor om sig själva. Frågorna handlade om kön, modersmål, antal år i Sverige och om de läste kursen *svenska 1* eller *svenska som andraspråk 1*. Jag ansåg att det var intressant att veta vilket modersmål informanterna talade, eftersom det mellan vissa språk finns flerordsenheter som påminner om varandra. Om man till exempel har engelska som modersmål har man lättare att förstå vissa uttryck, eftersom det inte är ovanligt att det finns ett liknade uttryck i engelskan (Prentice & Sköldberg 2013:201).

3.3 Deltagare

De 177 informanterna som deltog i undersökningen bestod av 85 män och 92 kvinnor. 83 gymnasieungdomar hade ett annat modersmål än svenska och läste kursen *svenska som andraspråk 1*. 72 elever hade svenska som modersmål och läste gymnasiekursen *svenska 1*. Dessutom medverkade 22 elever som hade ett annat modersmål än svenska, men som ändå läste kursen *svenska 1*. Fortsättningsvis kommer jag att benämna de elever som läste *svenska som andraspråk 1* som *SVA-elever*. De elever som hade svenska som modersmål benämner jag *SVE-elever*, och de elever som läste *svenska 1*, men som hade ett annat modersmål än svenska, benämner jag *SVESVA-elever*.

Elevkategori	Antal elever
Elever som läser kursen svenska som andraspråk 1 (SVA-elever)	83
Elever som har svenska som modersmål och som läser svenska 1 (SVE-elever)	72
Elever som har ett annat modersmål än svenska och som läser kursen svenska 1 (SVESVA-elever)	22
Totalt	177

Informanterna var mellan 15 och 21 år gamla, men en övervägande majoritet, 83 procent, var 16 eller 17 år. 105 av de 177 informanterna som besvarade enkäten uppgav att de hade ett annat modersmål än svenska. Sammanlagt fanns 27 olika modersmål representerade bland informanterna. Exempel på modersmål som informanterna hade var spanska, vietnamesiska, thailändska, kurdiska, engelska, dari, mandarin, ryska och polska. De flesta språk hade endast en eller ett par talare representerade i informantgruppen, men två språk utmärkte sig med fler talare. 15 personer hade albanska som modersmål och 19 informanter talade arabiska. Bland de 83 SVA-eleverna var 22 personer födda i Sverige. Övriga elever hade bott mellan 2 och 15 år i Sverige. Bland de 22 SVESVA-eleverna var 13 personer födda i Sverige. Resterande 9 personer hade bott mellan 7 och 16 år i Sverige. SVE-eleverna var alla födda i Sverige och de hade bott här hela livet. Antalet informanter hade bestämts utifrån att Bjurwill (2001:75) i *A, B, C och D. Vägledning för studenter som skriver vetenskapliga uppsatser* anser att man i en C-uppsats bör ha minst 100 informanter.

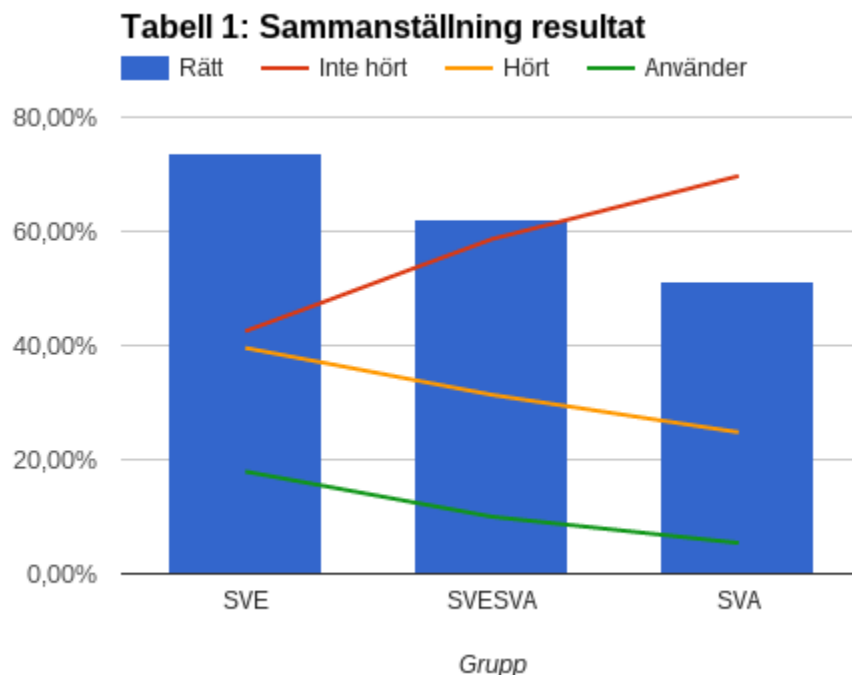
Informanterna kom från fem olika gymnasieskolor i västra och södra Sverige. Det fanns både kommunala skolor och friskolor representerade i undersökningen. Alla informanter läste under innevarande läsår kursen *svenska 1* eller *svenska som andraspråk 1*, vilket betydde att informanterna gick första året på gymnasiet. En del elever läste på studieförberedande gymnasieprogram, andra på yrkesförberedande program.

4 Resultat av enkätundersökningen

I detta kapitel presenterar jag resultaten av den genomförda enkätundersökningen. 4.1 är en inledning och en översikt. 4.2 presenterar de olika flerordsenheterna, dess betydelse och hur många elever som kan de olika uttrycken. 4.3 går igenom de uttryck som är lättast för eleverna. 4.4 handlar om de svåraste uttrycken. 4.5 går igenom skillnader mellan modersmåls- och andraspråkstalare. 4.6 tittar på skillnader mellan elever med olika modersmål. 4.7 presenterar elevernas självskattning. Avslutningsvis består 4.8 av en sammanfattning av resultaten.

4.1 Inledning

De 20 flerordsenheter som ingår i enkätundersökningen visar sig vara olika svåra för olika grupper av informanter och svårighetsgraden mellan de olika flerordsuttrycken är dessutom stor. I genomsnitt svarade en SVE-elev rätt på 73,5 procent av uttrycken, i jämförelse med en SVA-elev som svarade rätt på 51,2 procent av uttrycken. Motsvarande genomsnitt för en SVESVA-elev är 62,3 procent.

Tabell 1 visar hur många uttryck som eleverna svarar rätt på i de olika informantgrupperna, samt hur elevgrupperna själva bedömer sina kunskaper om uttrycken. SVE står för elever som har svenska som modersmål. SVESVA står för elever som läser svenska, men som har ett annat modersmål och SVA står för elever som läser svenska som andraspråk.

Informanterna bedömer också för vart och ett av uttrycken om de har hört uttrycket tidigare eller inte, och om de själva har använt sig av uttrycket. Bland SVA-eleverna svarar i genomsnitt 57,9 procent att de inte har hört uttrycket tidigare, 24,8 procent att de har hört uttrycket och 5,4 procent att de använder uttrycket. Motsvarande siffror bland SVE-eleverna är 42,5 procent som inte har hört uttrycket, 39,6 procent som har hört uttrycket och 17,9 procent som själva använder uttrycket. Även bland SVE-eleverna är det alltså fler än två av fem som inte har hört uttrycket, vilket är en hög siffra. Men samtidigt är det betydligt fler SVE-informanter som uppger att de både har hört uttrycken och själva använder dem, än vad det är SVA-elever som har hört och själva använder uttrycken. I gruppen av SVESVA-informanter är siffrorna 58,6 procent för okänt uttryck, 31,4 procent för ett uttryck de tidigare hört och 10,0 procent för ett uttryck som de använder själva.

Sammanställningen av resultaten visar att det finns en korrelation mellan hur eleverna bedömer sin egen kunskap om uttrycken och om de svarar rätt eller inte på uttrycken i flervalstestet. SVE-eleverna kan fler uttryck, känner igen fler uttryck och använder sig av fler uttryck än SVESVA-eleverna. Eleverna som läser svenska som andraspråk, SVA-eleverna, behärskar färre uttryck än de övriga grupperna, och svarar också i fler fall att de inte har hört uttrycken tidigare. Genomsnittet för användningen av flerordsuttrycken är som tidigare nämnts endast 5,4 procent bland SVA-eleverna, en siffra som kan jämföras med genomsnittet för SVE-eleverna som är 17,9 procent. Men sammanställningen visar också att det även bland SVE-eleverna finns ett stort antal som inte förstår flerordsenheterna. Svårigheterna handlar alltså inte enbart om att vara andraspråkstalare, utan flerordsenheterna uppfattas som svåra av många gymnasieelever, oavsett modersmål.

4.2 Presentation av flerordsenheter

Nedan presenteras de 20 flerordsenheter som ingår i enkätundersökningen. Dessa flerordsuttryck är olika vanliga i språket, men återfinns alla i de undersökta läromedlen i historia och samhällskunskap. De är lågfrekventa uttryck i svenskan, även om de enskilda orden som ingår i uttrycken ofta inte är lågfrekventa. Resultaten visar att många av uttrycken vållar svårigheter för SVA-elever, men inte bara för dem, utan det är även många SVE-elever som inte kan och inte känner igen uttrycken. Flerordsuttrycken är besvärliga att tolka, eftersom uttrycken inte kan tolkas ordagrant, utan måste tolkas bildligt.

1. Allt är inte guld som glimmar

Detta uttryck finns på sidan 22 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenskt språkbruk* med förklaringen “om att allt inte är så bra som det verkar” eller “att det inte bara är pengar som betyder något” (2003:438).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	60,2 %	76,4 %	81,8 %
Aldrig hört	62,7 %	43,1 %	95,5 %

Detta uttryck svarar 60,2 procent av SVA-eleverna rätt på och 76,4 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 81,8 procent rätt på uttrycket. 62,7 procent SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 43,1 procent av SVE-eleverna och 95,5 procent av SVESVA-eleverna.

2. Hålla i ett järngrepp

Uttrycket finns på sidan 35 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Uttrycket översätts med: “Helt ha kontroll över någon/något; styra något med järnhand” (Luthman 2002:67).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	42,2 %	58,3 %	40,9 %
Aldrig hört	68,7 %	45,8 %	63,6 %

Detta uttryck svarar 42,2 procent av SVA-eleverna rätt på och 58,3 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 40,9 procent rätt på uttrycket. 68,7 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 45,8 procent av SVE-eleverna och 63,6 procent av SVESVA-eleverna.

3. Ligga i händerna på

Detta uttryck finns på sidan 59 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenskt språkbruk* och förklaras med “när något bestäms och styrs av någon med makt” (2003:459).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	68,7 %	70,8 %	86,4 %
Aldrig hört	75,9 %	66,7 %	59,1 %

Detta uttryck svarar 68,7 procent av SVA-eleverna rätt på och 70,8 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 86,4 procent rätt på uttrycket. 75,9 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 66,7 procent av SVE-eleverna och 59,1 procent av SVESVA-eleverna.

4. Hålla i strama tyglar

Detta uttryck finns på sidan 51 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket finns med i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Uttrycket förklaras med “Vara sträng mot någon; kontrollera någon noga” (Luthman 2002:160).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	43,4 %	73,6 %	59,1 %
Aldrig hört	92,8 %	52,8 %	100,0 %

Detta uttryck svarar 43,4 procent av SVA-eleverna rätt på och 73,6 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 59,1 procent rätt på uttrycket. 92,8

procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 52,8 procent av SVE-eleverna och 100,0 procent av SVESVA-eleverna.

5. Anpassa kostymen till något

Uttrycket finns på sidan 122 i *Samhällskunskap 1a1*. Ett liknande uttryck återfinns i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Där beskrivs uttrycket “ha för stor kostym” med förklaringen “ha för stora lokaler, omkostnader osv.” (Luthman 2002:76).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	15,7 %	38,9 %	18,2 %
Aldrig hört	78,3 %	84,7 %	86,4 %

Detta uttryck svarar 15,7 procent av SVA-eleverna rätt på och 38,9 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 18,2 procent rätt på uttrycket. 78,3 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 84,7 procent av SVE-eleverna och 86,4 procent av SVESVA-eleverna.

6. Se dagens ljus

Uttrycket finns med på sidan 166 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket “se dagens ljus” finns beskrivet i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Förklaringen lyder: “Födas. Komma till världen” (Luthman 2002:86).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	15,7 %	25,0 %	18,2 %
Aldrig hört	48,2 %	58,3 %	59,1 %

Detta uttryck svarar 15,7 procent av SVA-eleverna rätt på och 25,0 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 18,2 procent rätt på uttrycket. 48,2 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 58,3 procent av SVE-eleverna och 59,1 procent av SVESVA-eleverna.

7. Det går i vågor

Uttrycket finns med på sidan 119 i *Samhällskunskap 1a1*. I *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck* beskrivs uttrycket som “Det är ibland mer och ibland mindre; det varierar” (Luthman 2002:170).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	69,9 %	95,8 %	81,8 %
Aldrig hört	53,0 %	33,3 %	45,5 %

Detta uttryck svarar 69,9 procent av SVA-eleverna rätt på och 95,8 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 81,8 procent rätt på uttrycket. 53,0 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 33,3 procent av SVE-eleverna och 45,5 procent av SVESVA-eleverna.

8. Få in en fot

Uttrycket finns med på sidan 185 i *Samhällskunskap 1a1*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Förklaringen lyder: “Få en chans; få en möjlighet” (Luthman 2002:34).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	69,9 %	86,1 %	72,7 %
Aldrig hört	77,1 %	41,7 %	72,7 %

Detta uttryck svarar 69,9 procent av SVA-eleverna rätt på och 86,1 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 72,7 procent rätt på uttrycket. 77,1 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 41,7 procent av SVE-eleverna och 72,7 procent av SVESVA-eleverna.

9. Sätta sin prägel på något

Uttrycket finns med på sidan 298 i *Samhällskunskap 1b*. Luthman beskriver uttrycket i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*: “Påverka något så att det märks tydligt” (2002:113).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	56,6 %	81,9 %	54,6 %
Aldrig hört	85,5 %	44,4 %	81,8 %

Detta uttryck svarar 56,6 procent av SVA-eleverna rätt på och 81,9 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 54,6 procent rätt på uttrycket. 85,5 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 44,4 procent av SVE-eleverna och 81,8 procent av SVESVA-eleverna.

10. Att fara illa

Uttrycket finns med på sidan 330 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket finns med i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck* och beskrivs som “må dåligt; lida” (Luthman 2002:30).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	38,8 %	76,4 %	50,0 %
Aldrig hört	59,0 %	15,3 %	27,3 %

Detta uttryck svarar 39,8 procent av SVA-eleverna rätt på och 76,4 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 50,0 procent rätt på uttrycket. 59,0 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 15,3 procent av SVE-eleverna och 27,3 procent av SVESVA-eleverna.

11. Så gott som

Uttrycket finns med på sidan 331 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket finns med i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck* och betyder “nästan; i det närmaste” (Luthman 2002:44).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	47,0 %	91,7 %	63,6 %
Aldrig hört	47,0 %	8,3 %	27,3 %

Detta uttryck svarar 47,0 procent av SVA-eleverna rätt på och 91,7 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 63,6 procent rätt på uttrycket. 47,0

procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 8,3 procent av SVE-eleverna och 27,3 procent av SVESVA-eleverna.

12. Förlora fotfästet

Uttrycket finns med på sidan 334 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket finns med i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Förklaringen lyder: "Förlora sin fasta punkt i tillvaron; förlora kontrollen" (Luthman 2002:34).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	60,2 %	69,4 %	54,6 %
Aldrig hört	75,9 %	40,3 %	50,0 %

Detta uttryck svarar 60,2 procent av SVA-eleverna rätt på och 69,4 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 54,6 procent rätt på uttrycket. 75,9 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 40,3 procent av SVE-eleverna och 50,0 procent av SVESVA-eleverna.

13. Ekvationen går inte ihop

Uttrycket finns med på sidan 357 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket betyder: "Det är något som inte stämmer; det är något skumt" (Luthman 2002:27).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	74,7 %	84,7 %	86,4 %
Aldrig hört	66,3 %	50,0 %	54,5 %

Detta uttryck svarar 74,7 procent av SVA-eleverna rätt på och 84,7 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 86,4 procent rätt på uttrycket. 66,3 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 50,0 procent av SVE-eleverna och 54,5 procent av SVESVA-eleverna.

14. Gå till botten med något

Uttrycket finns med på sidan 29 i *Samhällskunskap 1b*. I *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. beskrivs uttrycket som “Noggrant undersöka; gå till grunden med något” (Luthman 2002:17).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	65,1 %	94,4 %	86,4 %
Aldrig hört	59,0 %	5,6 %	18,2 %

Detta uttryck svarar 65,1 procent av SVA-eleverna rätt på och 94,4 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 86,4 procent rätt på uttrycket. 59,0 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 5,6 procent av SVE-eleverna och 18,2 procent av SVESVA-eleverna.

15. Bana väg för något

Uttrycket finns med på sidan 62 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Uttrycket översätts med: “Göra så att något blir möjligt; jämna vägen för något” (Luthman 2002:11).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	56,6 %	72,2 %	72,7 %
Aldrig hört	85,5 %	62,5 %	72,7 %

Detta uttryck svarar 56,6 procent av SVA-eleverna rätt på och 72,2 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 72,7 procent rätt på uttrycket. 85,5 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 62,5 procent av SVE-eleverna och 72,7 procent av SVESVA-eleverna.

16. Komma till godo

Uttrycket finns med på sidan 102 i *Samhällskunskap 1b*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenskt språkbruk* med förklaringen “något gynnar någon” (2003:421).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	55,4 %	72,2 %	77,3 %
Aldrig hört	65,1 %	34,7 %	13,6 %

Detta uttryck svarar 55,4 procent av SVA-eleverna rätt på och 72,2 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 77,3 procent rätt på uttrycket. 65,1 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 34,7 procent av SVE-eleverna och 13,6 procent av SVESVA-eleverna.

17. Skörda frukterna av

Uttrycket finns med på sidan 42 i *Epok. Historia 1b*. Uttrycket finns i *Svenskt språkbruk*. Det förklaras som “om att komma i åtnjutande av något som man skapat [...] även om något negativt” (2003:340).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	39,8 %	61,1 %	68,2 %
Aldrig hört	90,4 %	72,2 %	90,9 %

Detta uttryck svarar 39,8 procent av SVA-eleverna rätt på och 61,1 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 68,2 procent rätt på uttrycket. 90,4 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 72,2 procent av SVE-eleverna och 90,9 procent av SVESVA-eleverna.

18. Sprida sig som en löpeld

Uttrycket finns med på sidan 54 i *Epok. Historia 1b*. Uttrycket återfinns i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Det beskrivs som “Sprida sig mycket snabbt; sprida sig som ringar på vattnet” (Luthman 2002:91).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	49,4 %	77,8 %	50,0 %
Aldrig hört	68,7 %	33,3 %	54,5 %

Detta uttryck svarar 49,4 procent av SVA-eleverna rätt på och 77,8 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 50,0 procent rätt på uttrycket. 68,7 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 33,3 procent av SVE-eleverna och 54,5 procent av SVESVA-eleverna.

19. Ligga i linje med

Uttrycket finns med på sidan 99 i *Epok. Historia 1b*. Uttrycket finns beskrivet i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Det betyder: “Vara så som man tänkt eller planerat; överensstämna med något” (Luthman 2002:85).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	63,9 %	80,6 %	81,8 %
Aldrig hört	73,5 %	38,9 %	59,1 %

Detta uttryck svarar 63,9 procent av SVA-eleverna rätt på och 80,6 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 81,8 procent rätt på uttrycket. 73,5 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 38,9 procent av SVE-eleverna och 59,1 procent av SVESVA-eleverna.

20. Slå sig till ro

Uttrycket finns med på sidan 39 i *Epok. Historia 1b*. Vi hittar flerordsuttrycket i *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Luthman förklarar ordet med att “Dra sig tillbaka; börja leva ett lugnt liv” (2002:117).

	SVA	SVE	SVESVA
Rätt svar	30,1 %	83,3 %	40,9 %
Aldrig hört	61,4 %	18,1 %	40,9 %

Detta uttryck svarar 30,1 procent av SVA-eleverna rätt på och 83,3 procent av SVE-eleverna väljer rätt svarsalternativ. Bland SVESVA-eleverna svarar 40,9 procent rätt på uttrycket. 61,4 procent av SVA-eleverna har aldrig hört uttrycket tidigare, i jämförelse med 18,1 procent av SVE-eleverna och 40,9 procent av SVESVA-eleverna.

4.3 De lättaste uttrycken

För att förtydliga resultaten som presenterades i 4.2 följer nedan en genomgång av de uttryck som uppfattas som lättast av informanterna.

De sex uttryck som SVA-eleverna har lättast att förstå är *ligga i händerna på* (nr.3), *det går i vågor* (nr.7), *få in en fot* (nr.8), *ekvationen går inte ihop* (nr.13), *gå till botten med något* (nr.14) och *ligga i linje med* (nr.19). De sex uttryck som SVE-eleverna har lättast att förstå är *det går i vågor* (nr.7), *få in en fot* (nr.8), *så gott som* (nr.11), *ekvationen går inte ihop* (nr.13), *gå till botten med något* (nr.14) och *slå sig till ro* (nr.20). De sex uttryck som SVESVA-eleverna har lättast att förstå är *allt är inte guld som glimmar* (nr.1), *ligga i händerna på* (nr.3), *det går i vågor* (nr.7), *ekvationen går inte ihop* (nr.13), *gå till botten med något* (nr.14) och *ligga i linje med* (nr.19).

Det går i vågor (nr.7) och *gå till botten med något* (nr.14) hör alltså till de lättaste uttrycken för alla informanter, oavsett modersmål. Flerordsuttrycket *det går i vågor* (nr.7) svarar 95,8 procent av SVE-eleverna rätt på och 69,9 procent av SVA-eleverna. 81,8 procent av SVESVA-eleverna svarar rätt på uttrycket. *Gå till botten med något* (nr.14), svarar 94,4 procent av SVE-eleverna rätt på och 65,1 procent av SVA-eleverna. 86,4 procent av SVESVA-eleverna svarar rätt på detta uttryck.

De tre uttryck som SVA-eleverna har lättast med är *det går i vågor* (nr.7) och *få in en fot* (nr.8), vilka båda besvaras rätt av 69,9 procent av SVA-eleverna och *ekvationen går inte ihop* (nr.13) som har 74,7 procent rätta svar. SVE-eleverna har lättast för *det går i vågor* (nr.7), *så gott som* (nr.11) och *gå till botten med något* (nr.14). Alla tre uttrycken svarar över 90 procent av eleverna rätt på. De tre uttryck som SVESVA-eleverna har lättast för är *ligga i händerna på* (nr.3), *ekvationen går inte ihop* (nr.13) och *gå till botten med något* (nr.14). Alla tre uttrycken svarar 86,4 procent av gruppen rätt på.

4.4 De svåraste uttrycken

För att tydliggöra vilka uttryck som informanterna tycker är svårast kommer nedan en sammanfattning av dem.

De sex svåraste uttrycken för SVA-eleverna är *hålla i ett järngrepp* (nr.2), *anpassa kostymen till något* (nr.5), *se dagens ljus* (nr.6), *att fara illa* (nr.10), *skörda frukterna av* (nr.17) och *slå sig till ro* (nr.20). De uttryck som är de besvärligaste för SVE-eleverna är *hålla i ett järngrepp* (nr.2),

ligga i händerna på (nr.3), *anpassa kostymen till något* (nr.5), *se dagens ljus* (nr.6), *förlora fotfästet* (nr.12) och *skörda frukterna av* (nr.17). För SVESVA-eleverna är *hålla i ett järngrepp* (nr.2), *anpassa kostymen till något* (nr.5), *se dagens ljus* (nr.6), *att fara illa* (nr.10), *sprida sig som en löpeld* (nr.18) och *slå sig till ro* (nr.20) de besvärligaste uttrycken.

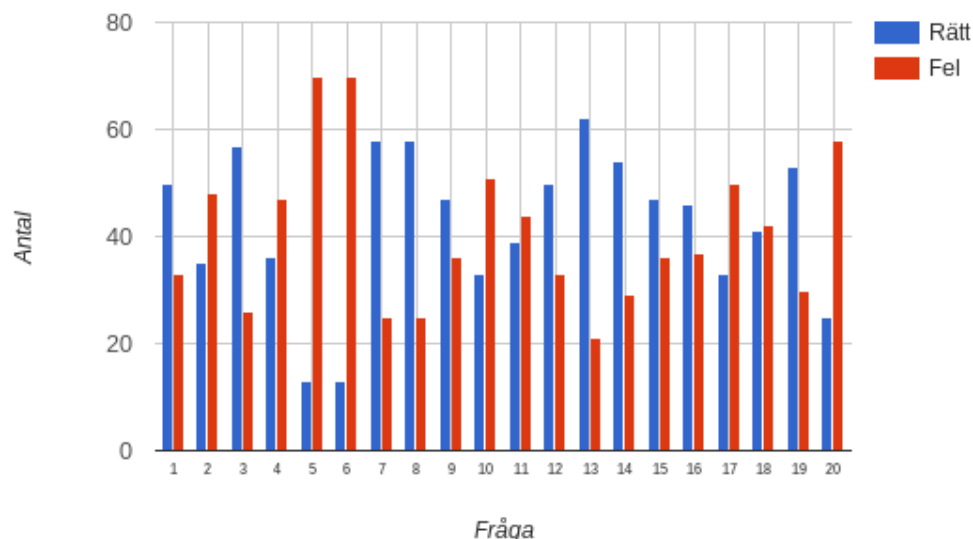
Alla tre grupper har alltså svårigheter med uttrycken *hålla i ett järngrepp* (nr.2), *anpassa kostymen till något* (nr.5) och *se dagens ljus* (nr.6). När det gäller uttrycket *hålla i ett järngrepp* (nr.2) svarar 42,2 procent av SVA-eleverna rätt på det uttrycket. 58,3 procent av SVE-eleverna och 40,9 procent av SVESVA-eleverna. Uttrycket *anpassa kostymen till något* (nr.5), svarar endast 15,7 procent av SVA-eleverna rätt på. 38,9 procent av SVE-eleverna svarar rätt och 18,2 procent av SVESVA-eleverna.

De tre uttryck som SVA-eleverna har svårast för är uttrycken *anpassa kostymen till något* (nr.5), *se dagens ljus* (nr.6) och *slå sig till ro* (nr.20). Uttryck 5 och 6 svarar 15,7 procent av SVA-eleverna rätt på. 30,1 procent svarar rätt på uttryck 20. När man undersöker de tre svåraste uttrycken hos SVE-eleverna visar det sig att det är uttrycken *hålla i ett järngrepp* (nr.2), som 58,3 procent av eleverna svarar rätt på, *anpassa kostymen till något* (nr.5), som 38,9 procent av eleverna svarar rätt på och *se dagens ljus* (nr.6), som endast 25 procent av eleverna svarar rätt på. SVESVA-eleverna har svårast för *hålla i ett järngrepp* (nr.2). 40,9 procent av eleverna svarar rätt på detta uttryck. *Anpassa kostymen till något* (nr.5) svarar 18,2 procent av eleverna rätt på och *se dagens ljus* (nr.6) svarar också 18,2 procent av eleverna rätt på. *Slå sig till ro* (nr.20) svarar 40,9 procent av SVESVA-eleverna rätt på.

4.5 Skillnader mellan modersmåls- och andraspråkstalare

Beskrivningen i 4.3 och 4.4 om de lättaste och svåraste uttrycken visar att det finns likheter vad gäller vilka uttryck som eleverna har svårigheter med, respektive lättare att förstå. Det visar sig att *det går i vågor* (nr.7), och *gå till botten med något* (nr.14), hör till de lättaste uttrycken för både SVA-elever och SVE-elever. Vidare kan man konstatera att *hålla i ett järngrepp* (nr.2), *anpassa kostymen till något* (nr.5) och *se dagens ljus* (nr.6) vållar svårigheter för alla informanter.

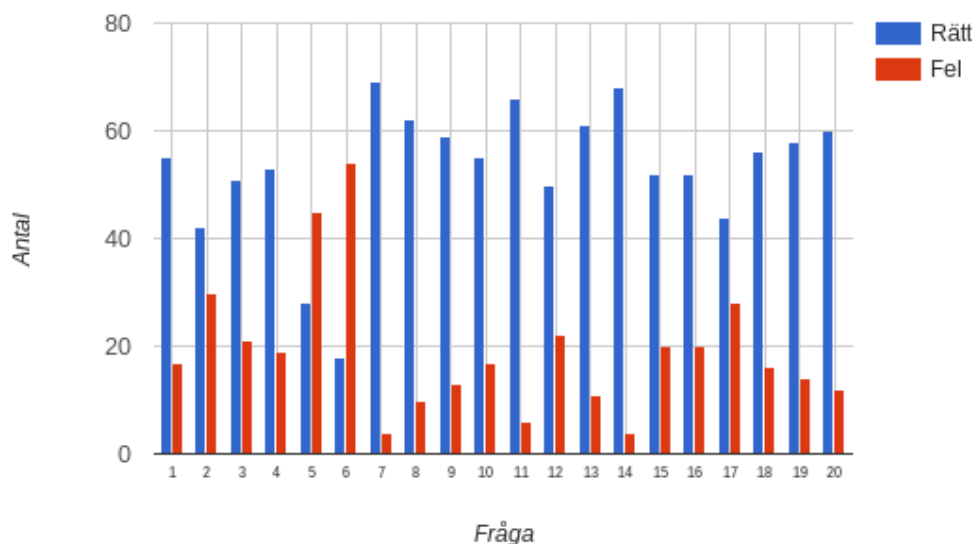
Tabell 2: Flervalstest SVA

Tabell 2 visar hur många elever med svenska som andraspråk (SVA-elever) som svarade rätt respektive fel på de olika flerordsenheterna.

Men det finns också skillnader mellan grupperna. *Hålla i strama tyglar* (nr.4), *att fara illa* (nr.10) och *att slå sig till ro* (nr.20) är alla uttryck som över hälften av SVA-eleverna svarade fel på. Dessa uttryck behärskar dock en övervägande majoritet av SVE-eleverna. *Hålla i strama tyglar* (nr.4) svarar 56,6 procent av SVA-eleverna fel på, men endast 26,4 procent av SVE-eleverna gör samma fel. *Att fara illa* (nr.10) svarar 61,4 procent av SVA-eleverna fel på, men endast 23,6 av SVE-eleverna. Slutligen svarar 69,9 procent av SVA-eleverna fel på uttrycket *att slå sig till ro* (nr.20), men endast 16,7 procent av SVE-eleverna. Kanske är det i detta fall så att de enskilda orden som ingår i flerordsenheten är svåra att tolka? Både *strama* och *tyglar* är lågfrekventa ord i svenskan.

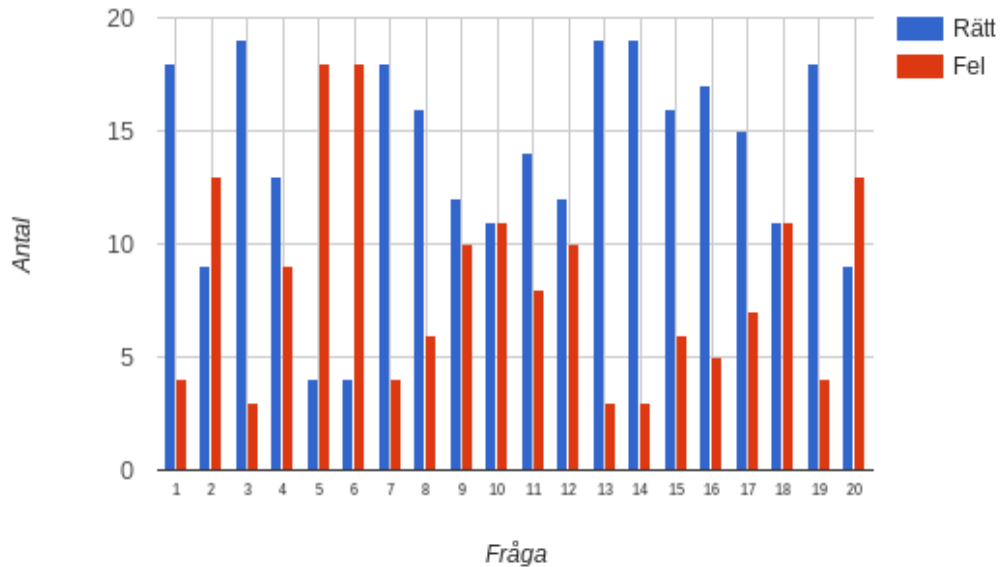
Tabell 3: Flervalstest SVE

Tabell 3 visar hur många elever med svenska som modersmål (SVE-elever) som svarade rätt respektive fel på de olika flervalsenheterna.

Den tydligaste skillnaden mellan elever med SVE-elever och SVA-elever är dock att det är betydligt fler SVE-elever än SVA-elever som behärskar flervalsenheterna. Dessutom är det av intresse att titta närmare på gruppen som inte har svenska som modersmål, men som ändå läser kursen svenska 1 (SVESVA-eleverna). Deras resultat visar att de behärskar flervalsenheterna bättre än SVA-eleverna, men sämre än SVE-eleverna. Deras resultat ligger precis mittemellan de andra gruppernas resultat. Enkätundersökningen indikerar en linjär, tydlig progression vad gäller förståelsen av flervalsenheter. Har man svenska som modersmål presterar man i genomsnitt 22 procent fler rätta svar. SVESVA-eleverna presterar 11 procent bättre resultat än SVA-eleverna.

Tabell 4: Flervalstest SVA med SVE

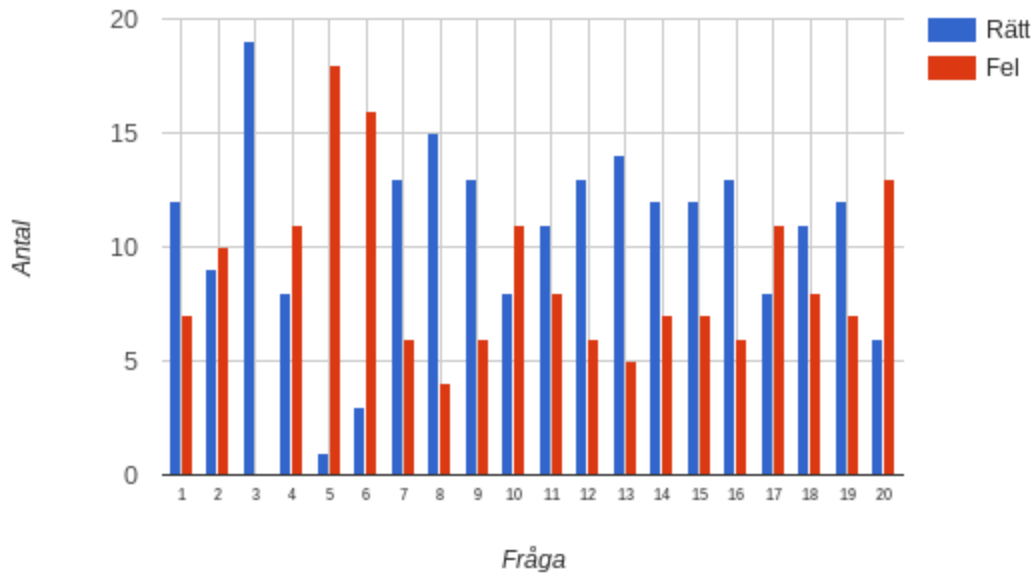

Tabell 4 visar hur många elever med svenska som andraspråk som läser kursen svenska 1 (SVESVA-elever) som svarade rätt respektive fel på de olika flerordsenheterna.

4.6 Skillnader mellan elever med olika modersmål

Som tidigare nämnts finns 27 olika modersmål representerade bland informanterna, bland andra spanska, vietnamesiska, thailändska, kurdiska, engelska, dari, mandarin, ryska, isländska, igbo, persiska och polska. Men dessa språk finns i enkätundersökningen endast representerade med en eller ett par talare. De enda språk som finns representerade med fler än tio talare är albanska med 15 modersmålstalare och arabiska med 19 modersmålstalare. Nedan finns en sammanställning av hur dessa grupper har besvarat enkäten.

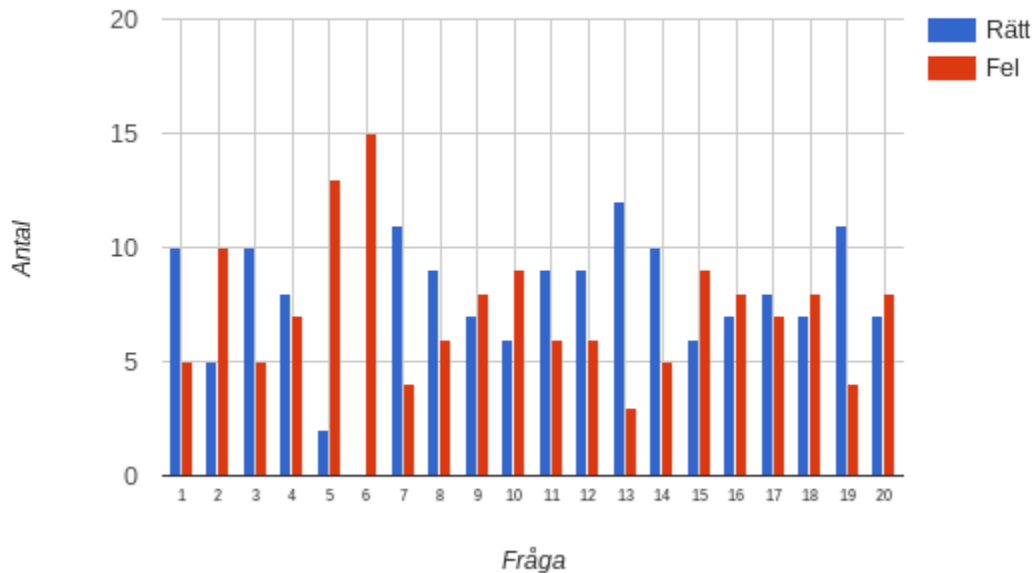
Tabell 5: Flervalstest Arabiska

Tabell 5 visar hur de 19 informanterna med arabiska som modersmål har besvarat flervalstestet.

För det första, informanterna med arabiska som modersmål har lättast för uttrycken *ligga i händerna på* (nr.3), *få in en fot* (nr.8) och *ekvationen går inte ihop* (nr.13) och svårast för uttrycken *anpassa kostymen till något* (nr.5), *se dagens ljus* (nr.6) och *slå sig till ro* (nr.20). För det andra, har informanterna med albanska som modersmål lättast för uttrycken *det går i vågor* (nr.7), *ekvationen går inte ihop* (nr.13), och *ligga i linje med* (nr.19). De har svårast för uttrycken *hålla i ett järngrepp* (nr.2), *anpassa kostymen till något* (nr.5), och *se dagens ljus* (nr.6). Avslutningsvis, kan man jämföra dessa resultat med hela SVA-gruppen. Då ser man att de flerordsuttryck som SVA-eleverna har lättast med är *det går i vågor* (nr.7), *få in en fot* (nr.8) och *ekvationen går inte ihop* (nr.13). Vidare har SVA-eleverna svårast med samma uttryck som de arabisktalande eleverna har svårast med.

Tabell 6: Flervalstest Albanska

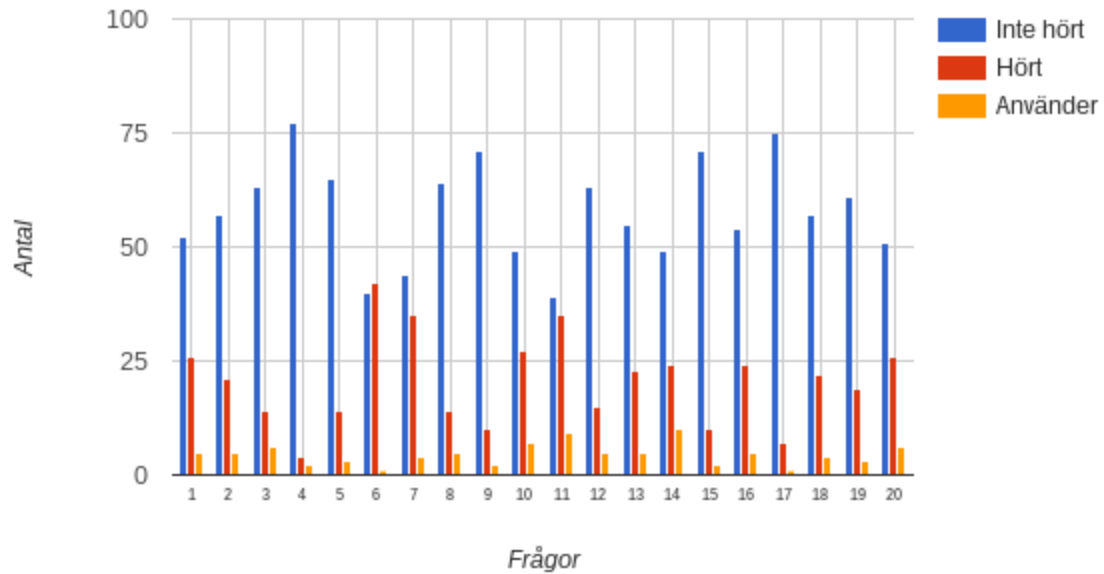
Tabell 6 visar hur informanterna med albanska som modersmål har besvarat flervalstestet.

Hur skiljer sig då procentsatsen för hur många rätt de olika elevgrupperna gör på flervalstestet som helhet? Jo, de arabisktalande eleverna svarar i genomsnitt rätt på 56,1 procent av uttrycken och de albanska eleverna svarar rätt på 51,3 procent av uttrycken. Dessa resultat överensstämmer ungefär med SVA-gruppen som helhet. Bland alla SVA-elever svarar 51,1 procent rätt på flerordsuttrycken. De albansktalande eleverna ligger alltså nästa exakt på genomsnittet bland SVA-eleverna, medan de arabisktalande eleverna presterar något bättre.

4.7 Självsfattning

Elevernas egen bedömning av om de känner igen flerordsenheterna eller inte, och om de till och med själva använder uttrycken, ger en kompletterande bild av hur väl flerordsenheterna behärskas av gymnasieeleverna. Även vad gäller elevernas självsfattning skiljer sig resultaten åt mellan SVA-elever och SVE-elever. SVE-eleverna anger att de har hört fler uttryck tidigare, och de anger också att de använder fler av flerordsuttrycken själva. SVESVA-eleverna ligger mitt emellan de två andra grupperna i resultat.

Tabell 7: Självskattning SVA

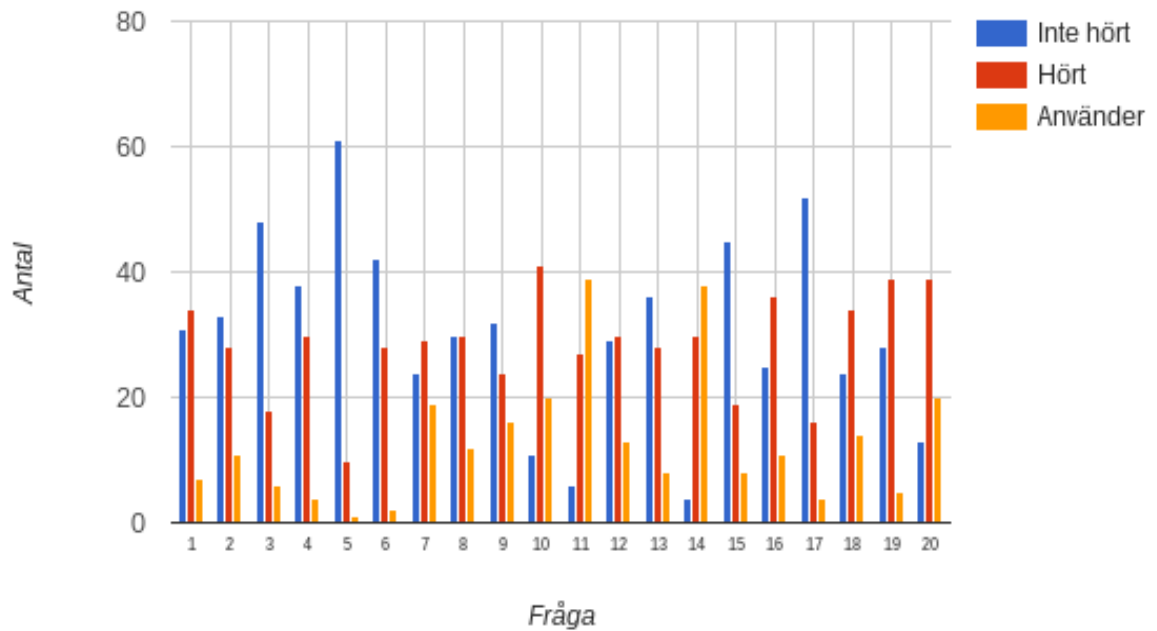

Tabell 7 visar SVA-elevernas egen bedömning av hur väl de känner till flerordsenheterna.

De flerordsenheter som flest SVA-elever själva använder är uttrycken *så gott som* (nr.11), och *gå till botten med något* (nr.14). Dessa uttryck använder 10,8, respektive 14,0 procent av eleverna. Dessa uttryck är de enda som över 10 procent av SVA-eleverna hävdar att de själva använder. De två uttryck som flest SVA-elever anger att de aldrig har hört är *hålla i strama tyglar* (nr.4) och *skörda frukterna av* (nr.17). 92,8 procent anger att de inte har hört uttrycket *hålla i strama tyglar* (nr.4). 90,4 procent har inte hört uttrycket *skörda frukterna av* (nr.17).

Om man tittar på SVE-gruppen så använder denna grupp framförallt samma två flerordsenheter som också är de vanligast använda uttrycken hos SVA-eleverna, nämligen *så gott som* (nr.11), och *gå till botten med något* (nr.14). Uttryck 11 uppger hela 54,2 procent av SVE-eleverna att de använder. Uttryck 14 anger 52,8 procent att de använder. De uttryck som flest SVE-elever anger att de aldrig har hört är flerordsuttryck 5 och 17, det vill säga *anpassa kostymen till något* och *skörda frukterna av*. 84,7 procent har inte hört uttrycket *anpassa kostymen till något*. 72,2 procent har inte hört *skörda frukterna av*.

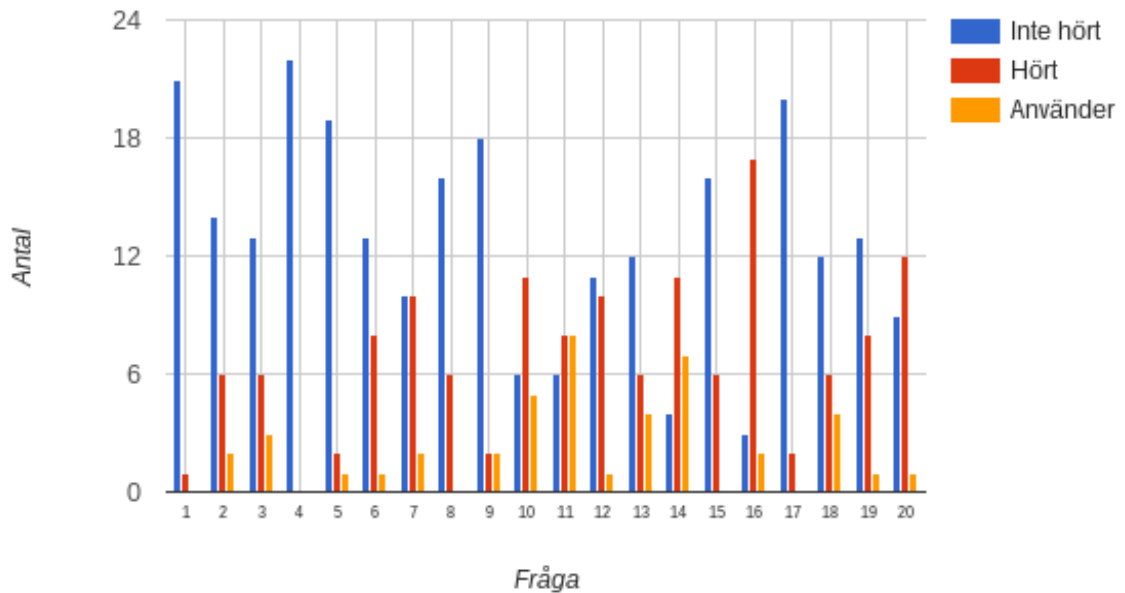
Tabell 8: Självskattning SVE

Tabell 8 visar SVE-elevernans egen bedömning av hur väl de känner till flerordsenheterna.

Bland SVESVA-eleverna är även här de vanligast använda uttrycken *så gott som* (nr.11) och *gå till botten med något* (nr.14). 36,4 procent av SVESVA-eleverna använder uttryck 11 och 31,8 procent av SVESVA-eleverna använder uttryck 14. De uttryck som flest elever ur denna grupp anger att de inte har hört tidigare är uttrycken *allt är inte guld som glimmar* (nr.1) och *hålla i strama tyglar* (nr.4). 95,5 procent av SVESVA-eleverna anger att de inte har hört uttryck 1. Ingen av SVESVA-eleverna anger att de har hört uttryck 4 tidigare.

Tabell 9: Självsfattning SVA med SVE

Tabell 9 visar SVESVA-eleverna och deras egen bedömning av hur väl de känner till flerordsenheterna.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att även bland SVE-eleverna så är det få elever som i självsfattningen anger att de har använt de flerordsenheter som presenteras i enkätundersökningen. Fler personer bland dessa elever, än bland SVA-eleverna, har hört uttrycken tidigare, men även i SVE-gruppen anger i genomsnitt 42,5 procent av eleverna att de inte har hört ett uttryck tidigare. Över hälften av SVE-eleverna menar alltså att de möter ett nytt uttryck. Bland SVA-eleverna menar i genomsnitt hela 69,7 procent av eleverna att de inte sett eller hört uttrycket tidigare, och endast 5,4 procent av SVA-eleverna använder uttrycket själva.

4.8 Sammanfattning av resultaten

Enkätundersökningen bestående av ett flervalstest på 20 flerordsenheter och en självsfattning av uttrycken visar att de finns skillnader mellan de 177 informanter som deltar i enkäten. Informanterna har delats in i tre olika analysgrupper. En grupp består av 83 elever som läser svenska som andraspråk 1 (SVA-elever), en annan grupp av 72 elever som har svenska som modersmål och som läser svenska 1 (SVE-elever), och i den tredje gruppen ingår 22 elever som har ett annat modersmål än svenska, men som läser kursen svenska 1 (SVESVA-elever).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att flera av de flerordsenheter som undersöks i elevenkäten är besvärliga för gymnasielever, både för elever med svenska som modersmål (SVE-elever) och för andraspråkselever (SVA-elever), men att det finns stora skillnader mellan grupperna. SVE-eleverna behärskar samtliga uttryck bättre än vad SVA- och SVESVA-eleverna gör. SVE-elever bedömer också att de känner till fler av flerordsenheterna sedan tidigare och att de själva använder fler uttryck, än vad de andra grupperna säger att de gör.

De uttryck som vållar störst problem bland SVA-eleverna är *anpassa kostymen till något, se dagens ljus* och *slå sig till ro*. De flerordsenheter som SVA-eleverna har lättast för är *det går i vågor, få in en fot* och *ekvationen går inte ihop*. När det gäller hur SVA-eleverna skattar sig själva så visar det sig att de enda två uttryck som minst tio procent av SVA-eleverna säger att de använder sig av är *så gott som* och *gå till botten med något*. Dock menar SVA-eleverna att många av uttrycken är nya för dem, och genomsnittet för de tjugo flerordsenheterna är att 57,9 procent av SVA-eleverna hävdar att de inte har hört uttrycken tidigare.

Gruppen som läser svenska 1, men som har svenska som andraspråk, SVESVA-eleverna, presterar mitt emellan de övriga grupperna. Vidare visar det sig när man tittar närmare på två olika grupper av andraspråkstalare, de som har albanska och de som har arabiska som modersmål, att deras resultat endast marginellt skiljer sig från SVA-gruppen som helhet.

5 Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka flerordsenheter i läromedelstexter från gymnasieskolan i samhällskunskap och historia, och att se hur väl andraspråks elever och elever med svenska som modersmål behärskar dessa fixerade ordgrupper. Undersökningen tittar alltså på elevernas receptiva kunskap om uttrycken. För det första har uppsatsen undersökt vilka flerordsenheter det går att finna i de utvalda läromedlen. Även om dessa uttryck inte tillhör den mest frekventa delen av språket kan man konstatera att flerordsuttryck förekommer i såväl läromedlen *Samhällskunskap 1a1* och *Samhällskunskap 1b* som i läroboken *Epok. Historia 1b*. För det andra har 177 gymnasieungdomar deltagit i ett flervalstest och en självskattning av tjugo av de flerordsuttryck som hittades i läromedlen.

Uppsatsens hypotes var att andraspråks elever (SVA-elever) har svårare att ta till sig läromedelstexter än vad elever med svenska som modersmål (SVE-elever) har. Detta eftersom tidigare forskning har visat att flerordsenheter, såsom kollokationer och idiomatiska uttryck, vållar större svårigheter för andraspråks elever, än vad uttrycken gör för elever som har svenska som modersmål. Även denna enkätundersökning visar att SVA-elever har svårare att förstå flerordsenheterna än vad SVE-elever har. Dessutom visar undersökningen att SVA-eleverna själva använder ytterst få av de uttryck som ingår i studien. Av detta drar jag slutsatsen att min hypotes är bekräftad. Precis som tidigare forskning har visat, till exempel Golden (2005:299f) och Prentice (2010:121), så har SVA-elever svårt att ta till sig flerordsenheter i form av idiomatiska uttryck och kollokationer, eftersom uttrycken ofta behöver tolkas bildligt. Det går inte att översätta flerordsenheterna ord för ord från ett språk till ett annat.

Resultaten visar dock också att det finns en stor grupp SVE-elever som har svårt att förstå flerordsenheterna. I genomsnitt anger hela 42,5 procent av SVE-eleverna att de inte har hört flerordsenheten tidigare. Detta resultat visar att det inte endast är andraspråkstalare som har svårigheter med lågfrekventa uttryck, utan alla elever, oavsett bakgrund, kan behöva språklig stöttning vid läsning av läromedelstexter där flerordsenheter förekommer. Det finns ett behov av vidare forskning för att undersöka hur dagens unga behärskar flerordsenheter som förekommer i läromedel.

Vidare visar undersökningen att de utvalda flerordsuttrycken skiljer sig mycket åt vad gäller hur väl elever behärskar dem. Å ena sidan, finns det uttryck som behärskas av en majoritet av både SVA-eleverna och SVE-eleverna, liksom av SVESVA-eleverna. Exempel på sådana uttryck

är *det går i vågor* och *gå till botten med något*. Dessa uttryck behärskar över 90 procent av SVE-eleverna, över 65 procent av SVA-eleverna och över 80 procent av SVESVA-eleverna. Å andra sidan, finns det uttryck som är besvärliga för alla elevgrupper. Exempel på de svåraste uttrycken är *hålla i ett järngrepp*, *anpassa kostymen till något* och *se dagens ljus*. Endast 15,7 procent av SVA-eleverna svarar rätt på flerordsuttrycket *se dagens ljus*. Bland SVE-eleverna svarar 25,0 procent rätt på uttrycket. Motsvarande siffra bland SVESVA-eleverna är 18,2 procent. Trots att uttrycket *se dagens ljus* inte innehåller några lågfrekventa ord, *se*, *dag* och *ljus* är alla tre högfrekventa ord i svenskan, är själva uttrycket lågfrekvent och svårt att tolka för de flesta gymnasieungdomarna som deltar i min undersökning. Kanske är det så att detta flerordsuttryck är ett uttryck som är på väg ut ur språket? Är det så att uttrycket behärskas i större utsträckning av äldre personer? Språket utvecklas och förändras hela tiden och samtidigt som nya ord och uttryck kommer in i språket används andra uttryck mindre och mindre. Prentice & Sköldberg (2010:6ff) konstaterar att elever i elevtexter ifrån det nationella provet själva framförallt producerade nybildade liknelser när de skrev flerordsenheter. En framtida undersökning där man jämför äldre och yngre personers behärskning av flerordsenheter skulle kunna komplettera tidigare forskning.

Undersökningens flervalstest och självskattning visar knappt några skillnader i resultat beroende på vilket modersmål andraspråkstalarna har. Det finns endast marginella skillnader mellan hur SVA-gruppen som helhet svarar i jämförelse med hur eleverna med albanska och arabiska svarar. Detta tyder på att modersmålet inte är av stor vikt när det gäller förståelse av flerordsenheter. Kanske är detta resultat inte så överraskande då tidigare forskning har konstaterat att svårigheten med flerordsenheter är att uttrycken måste analyseras bildligt och att de inte kan översättas från ett språk till ett annat (bl.a. Enström 2010:75). Man kan dock fundera på om skillnaderna hade varit större om man hade jämfört modersmålstalare av engelska med SVA-gruppen. Prentice & Sköldberg (2013:201) konstaterar att om man har engelska som modersmål så kan man förstå vissa svenska flerordsuttryck, eftersom det finns liknande uttryck i engelskan. Detta har jag själv uppmärksammat när jag har undervisat elever som har engelska som modersmål. Det finns flera uttryck som de engelsktalande förstår tack vare sitt modersmål, som andra modersmålstalare inte känner igen. Ett sådant uttryck är till exempel uttrycket *allt är inte guld som glimmar* (nr.1) som på engelska heter *all that glitters is not gold*.

Ytterligare en intressant slutsats är att det finns en tydlig korrelation mellan hur eleverna bedömer sin egen förmåga i det kvalitativa självskattningstestet och hur de presterar i det kvantitativa flervalstestet. Korrelationen tyder på att många elever har god självinsikt kring hur väl de behärskar språket, vilket är positivt ur ett inlärningsperspektiv. Om eleverna vet vad de kan och inte kan blir det lättare för dem att arbeta vidare med sin språkutveckling kring det de ännu inte behärskar. Resultaten i enkätundersökningen visar dock också att eleverna i många fall anger att de inte har hört uttrycket tidigare, men att de ändå lyckas välja rätt svarsalternativ. Kanske kan de, som Nation (2001:349) nämner, associera sig till rätt svar.

Tabell 1 på sidan 19 visar en sammanställning av resultaten och tabellen tydliggör hur behärsknigen av flerordsenheter ökar om informanterna har svenska som modersmål. Tabellen visar också att de informanter som har ett annat modersmål än svenska, men ändå läser kursen *svenska 1* (SVESVA-eleverna), presterar bättre på flervalstestet än de elever som är andraspråkstalare av svenska och som läser *svenska som andraspråk 1* (SVA-eleverna). Många av SVA-eleverna, men inte alla, har vistats kortare tid i Sverige än vad SVESVA-eleverna har. Det är därför inte förvånande att SVESVA-eleverna presterar bättre än SVA-eleverna i undersökningen. Det är dock viktigt att ta till sig kunskapen att SVESVA-eleverna presterar sämre i undersökningen än vad SVE-eleverna gör. SVESVA-elever har alltså generellt sätt svårare för denna typ av lexikon. Detta är det viktigt för rektorer och lärare att vara medvetna om när de beslutar om en elev ska läsa kursen *svenska 1* eller *svenska som andraspråk 1*. Har man ett annat modersmål än svenska har man rätt att läsa kursen *svenska som andraspråk 1* oavsett om man har bott kort tid eller hela sitt liv i Sverige. Många andraspråkstalare talar en mycket god svenska, men de kan ändå vara i behov av att arbeta med språket, till exempel med språkets lexikon, på ett annat sätt än vad en elev med svenska som modersmål har behov av. Detta konstateras även i forskningen, t.ex. av Yorio (1989:68) och Laufer & Nation (2012:169). De menar att användandet av ett idiomatiskt språk och flerordsenheter är problematiska för andraspråkstalare även när de har nått långt i sin andraspråksutveckling. Det är mycket svårt att som andraspråkstalare behärska språket som en modersmålstalare, det vill säga att uppnå idiomatitet (Prentice 2010:3).

Denna undersökning bekräftar svårigheterna för andraspråksinlärare att nå idiomatitet, eftersom det visar sig att även de andraspråkselever som har bott länge i Sverige, och som läser kursen *svenska 1* (SVESVA-eleverna), har svårare att förstå undersökningens flerordsenheter, än

vad modersmålstalarna av svenska (SVE-eleverna) har. Denna grupp använder också flerordsenheter i mindre utsträckning än vad modersmålstalarna gör. Jag anser att man kan dra slutsatsen att det finns en betydande skillnad mellan hur SVE-elever och SVA-elever presterar i enkätundersökningen. Denna skillnad går det inte att bortse ifrån, även om det visar sig att SVE-elever också har svårigheter med flerordsenheter.

Uppsatsens syfte har inte varit att jämföra resultaten utifrån kön, gymnasieprogram och antalet år i Sverige, men det hade varit intressant att titta vidare på hur dessa faktorer påverkar resultaten av förståelsen av flerordsenheter. Hur som helst, utifrån denna undersökning är det rimligt att anta att inte bara ämnesspecifikt språk, utan även lågfrekvent språk, såsom till exempel flerordsuttryck, försvårar läsningen av läromedelstexter. Både SVE-elever och SVA-elever, liksom SVESVA-elever har svårigheter med att förstå idiomatiska uttryck, men framförallt i SVA-gruppen är det många som inte kan ta till sig flerordsenheter. Detta faktum behöver ämneslärare och läromedelsförfattare vara medvetna om när de undervisar elever och skriver läromedel. Lärare i svenska som andraspråk behöver arbeta aktivt med svenskans lexikon och landets skolledare bör ge SVA-lärare förutsättningar för att stötta andra ämneslärare i klassrummets språkutvecklande arbete. Att arbeta aktivt med språket i klassrummet gynnar dessutom inte bara SVA-elever, utan även SVE-elever får då chans att utveckla sitt språk och sin ämnesinhämtning. För att höja resultaten i den svenska skolan och ge alla elever möjligheter att lyckas måste lärare och rektorer förstå att språket i skolan ofta sätter käppar i hjulet för elevers ämnesinhämtning. Vi måste därför ge både SVA- och SVE-eleverna verktyg för att få ihop ekvationen mellan språk och ämneskunskap.

6 Litteraturlista

Bjurwill, C. (2001). *A, B, C och D. Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Elm, S. & Thulin, B. (2011). *Epok. Historia 1b*. Limhamn: Interskol.

Enström, I. (2010). *Ordens värld. Svenska ord – struktur och inläring*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Enström, I. (2013). ”Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare”. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. (s. 169-195).

Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning. (2009). Stockholm: Skolverket.

Gibbons, P. (2010). *Lyft språket. Lyft tänkandet*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Golden, A. (2005). *Å gripe poenget. Förståelse av metaforiske uttrykk fra laereboker i samfunnskunnskap hos minoritetselever i ungdomsskolen*. Oslo: Unipub forlag.

Grant, L. and Nation, I.S.P. (2006) “How many idioms are there in English?”. I: *ITL International Journal of Applied Linguistics*. Volume 151. (s.1-14).

Hajer, M. & Meestringa, T. (2010). *Språkinriktad undervisning. En handbok*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Holmegaard, M. (2007). ”Långa ord – en svårighet för flerspråkiga studerande?”. I: Lindberg, I. & Johansson Kokkinakis, S. (red.). *OrdiL. En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. ROSA nr 8. Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk (s.135-170).

Järborg, J. (2007) ”Om ord och ordkunskap”. I: Lindberg, I. & Johansson Kokkinakis, S. (red.). *OrdiL. En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. ROSA nr 8. Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk. (s. 61-100).

Kuyumcu, E. (2013). “Genrepedagogik som verktyg i språk- och kunskapsutvecklande undervisning och lärande”, I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. (s. 605-631).

Källström, R. (2012). *Svenska i kontrast. Tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

Lagerholm, P. (2005). *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Laufer, B. & Nation, I.S.P. (2012). “Vocabulary”. I: Gass, S.M. & Mackey, A. (red.). *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition*. London: Routledge. (s.163-176).

Lindberg, I. (2007) ”Forskning om läromedelspråk och ordförrådsutveckling”. I: Lindberg, I. & Johansson Kokkinakis, S. (red.). *OrdiL. En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. ROSA nr 8. Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk. (s. 13-60).

Luthman, H. (2002). *Svenska idiom. 4500 vardagsuttryck*. Lund: Folkuniversitetets förlag.

- Malmgren, S.G. (1994). *Svensk lexikologi. Ord, ordbildning, ordböcker och orddatabaser*. Lund: Studentlitteratur.
- Nation, I.S.P. (1990). *Teaching & Learning Vocabulary*. New York: Newbury House Publishers.
- Nation, I.S.P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nygård Larsson, P. (2013). ”Text, språk och lärande i naturvetenskap”: I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. (s. 579-604).
- Prentice, J. & Sköldberg, E. (2010). “Klättra på väggarna eller bara vara ett med soffan? Om figurativa ordförbindelser bland ungdomar i flerspråkiga miljöer”. I: *Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning*, nr. 20. Uppsala: Adolf Noreen-sällskapet. (s. 5-35).
- Prentice, J. & Sköldberg, E. (2013). “Flerordsenheter - ur ett andraspråksperspektiv”. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. (s.197-220).
- Prentice, J. (2010). *Käppen i hjulen. Behärskning av svenska konventionaliserade uttryck bland gymnasieelever med varierande språklig bakgrund*. ROSA nr. 12. Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk.
- Read, John (2000). *Assessing Vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sköldberg, E. (2004). *Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom*. Göteborg: Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning.
- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (2006). Stockholm: Svenska Akademien: Norstedts Ordbok.
- Svenska som andraspråk 1, 100 poäng*. (2011). Skolverket (2015-03-20): (http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sva?tos=gy&subjectCode=sva&lang=sv&courseCode=SVASVA01#anchor_SVASVA01).
- West, D. (2011). *Samhällskunskap 1b*. Stockholm: Liber AB.
- West, D. (2012). *Samhällskunskap 1a1*. Stockholm: Liber AB.
- Westman, M. (1974). *Bruksprosa: en funktionell stilanalys med kvantitativ metod*. Skrifter/utgivna av Svenskläraryöreningen. Lund: LiberLäromedel/Gleerup.
- Yorio, C.A. “Idiomaticity as an indicator of second language proficiency”. (1989). I: Hyltenstam, K. & Obler, L.K. (red.). *Bilingualism Across the Lifespan. Aspects of acquisition, maturity, and loss*. Cambridge: Cambridge University Press. (s. 55-72).

7 Bilaga

Enkätundersökning

Hej!

Jag heter Maria Johns och läser svenska som andraspråk vid Lunds universitet. Den här enkäten är en del av den kandidatuppsats om flerordsuttryck i läromedelstexter som jag skriver under våren 2015.

Jag skulle vara tacksam om du kunde ta dig tid att fylla i enkäten. Undersökningen genomförs givetvis helt anonymt och ditt deltagande är frivilligt. Informationen jag får från denna enkät kommer endast att användas i min uppsats.

Om du har frågor kan du kontakta mig: *maria@littlejohns.se*

A. Några korta frågor om dig:

1. **Kön:** Man Kvinna

2. **Ålder:** _____ år

3. **Är du född i Sverige?** Ja Nej

Om Ja: Har du bott i Sverige sedan födseln? Ja Nej

Om Nej: Hur många år har du bott i Sverige? _____ år

4. **Vilket är ditt/dina modersmål?**

Svenska

Annat än svenska Nämligen: _____

5. **Vilken kurs i svenska läser du?**

Svenska 1

Svenska som andraspråk 1

B. Flerordsuttryck

Här nedan följer tjugo stycken flerordsuttryck. För vart och ett av uttrycken vill jag att du :

1. Kryssar i det alternativ som du anser bäst överensstämmer med uttryckets betydelse. Se exemplet nedan.

2. Kryssar i om du känner igen uttrycket sedan tidigare eller inte. Se exemplet nedan.

Exempel:

Efter hand [] A, Snabbt

[] B, Långsamt

[x] C, Så småningom

[] D, Ibland

[] Jag har inte hört det här uttrycket förut.

[x] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.

[] Jag har hört det här uttrycket förut, och jag har själv använt det.

1. Allt är inte guld som glimmar [] A, Allt är inte så dyrt som det verkar
[] B, Allt är inte så bra som det verkar
[] C, Allt är inte så billigt som det verkar
[] D, Allt är inte så hårt som det verkar

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

2. Hålla i ett järngrepp [] A, Vara stark
[] B, Tro på någon/något
[] C, Ha kontroll över någon/något
[] D, Hålla ett löfte till någon

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

3. Ligga i händerna på [] A, Köpas dyrt av någon
[] B, Fantisera om, drömma om
[] C, Bestämmas av någon med makt
[] D, Bli bjuden på

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

4. Hålla i strama tyglar [] A, Vara sträng
[] B, Vara uppmärksam
[] C, Vara kärleksfull
[] D, Vara osäker

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

5. Anpassa kostymen till något [] A, Prova något
[] B, Skära ner på något
[] C, Fundera på något
[] D, Mäta något

[] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

6. Se dagens ljus [] A, Födask, bli till
[] B, Vakna
[] C, Glädjas, känna hopp
[] D, Förstå

[] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

7. Det går i vågor [] A, Det gungar
[] B, Det går bra
[] C, Det varierar
[] D, Det är osäkert

[] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

8. Få in en fot [] A, Vinna
[] B, Amputera en fot
[] C, Förändra
[] D, Få en chans

[] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

9. Sätta sin prägel på något [] A, Påverka något på ett avgörande sätt
[] B, Undersöka något ingående
[] C, Uppfinna något
[] D, Hitta något som varit försvunnet

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

10. Att fara illa [] A, Åka åt fel håll
[] B, Förändras
[] C, Misslyckas
[] D, Bli dåligt behandlad

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

11. Så gott som [] A, Delikat
[] B, Nästan
[] C, Alltihop
[] D, Ingenting

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

12. Förlora fotfästet [] A, Bli av med jobbet, få sparken
[] B, Halka, ramla
[] C, Tappa kontrollen, bli vilse
[] D, Förändra villkoren

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

13. Ekvationen går inte ihop [] A, Det är dåligt
[] B, Det förändras inte
[] C, Det är osäkert
[] D, Det stämmer inte

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

14. Gå till botten med något [] A, Dyka djupt ner
[] B, Dricka upp något
[] C, Fundera över något
[] D, Undersöka något noggrant

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

15. Bana väg för något [] A, Göra så att något blir möjligt
[] B, Ploga vägen
[] C, Ändra på något
[] D, Tänka på något

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

16. Komma till godo [] A, Förstöra
[] B, Dra nytta av
[] C, Hitta tillbaka
[] D, Tänka på

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

17. Skörda frukterna av [] A, Få arbeta för
[] B, Få äta av
[] C, Få njuta konsekvenserna av
[] D, Få hoppas på

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

18. Sprida sig som en löpeld [] A, Sprida värme
[] B, Sprida rykten
[] C, Sprida sig snabbt
[] D, Sprida sin kärlek

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

19. Ligga i linje med [] A, Vara rak
[] B, Stämma överens med
[] C, Fundera på
[] D, Jämföra diagram

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.

20. slå sig till ro [] A, Känna sig trött
[] B, Använda åror
[] C, Tänka sig för
[] D, Dra sig tillbaka

- [] Jag har inte hört det här uttrycket förut
[] Jag har hört det här uttrycket förut, men själv aldrig använt det.
[] Jag har hört det här uttrycket förut och jag har själv använt det.